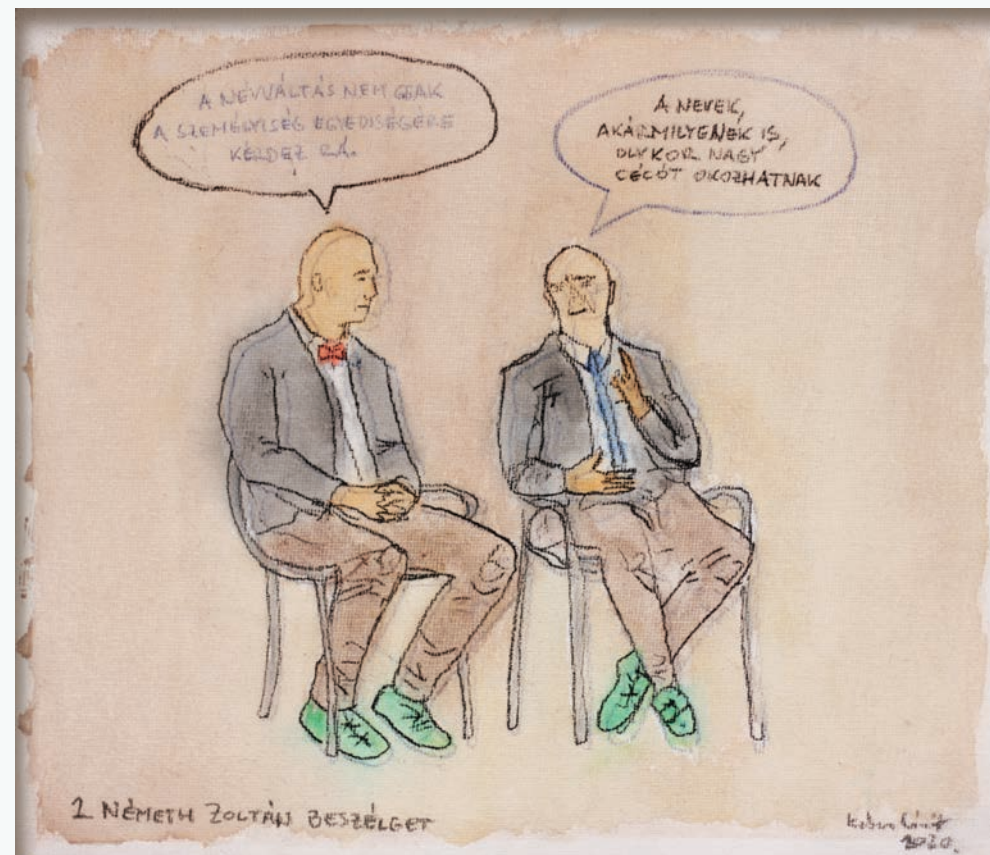

IRODALMI SZEMLE

LXIII ■ 2020 ■ 6

ÁRA: 1,80 € / 800 FT
ELŐFIZETŐKNEK: 1,50 € / 600 FT

NÉMETH ZOLTÁN 50

KABAI LÓRÁNT:
2 NÉMETH ZOLTÁN BESZÉLGET

BARDO, OLAJ, VÁSZON, 175x159 cm, 2015-2017

RITUAL TRAIL TO SEX, OLAJ, VÁSZON, 150x120 cm, 2019

NÉMETH ZOLTÁN 50

- 3** NÉHÁNY BETŰ SZEREPET PRÓBÁL... (A SZERK.)
4 PARTI NAGY LAJOS: ÖTVEN KOLOMP (VERS)
6 CSANDA GÁBOR: LILA AKÁC (ESSZÉ)
11 GAZDAG JÓZSEF: „VAN EGY ÚR, LAKHELYE VARSÓ” (ESSZÉ)
14 KOZMÁR KLÁRA: KEDVES ZOLI! (VERSES LEVÉL)
16 BOGYÓ NOÉMI: GONDOLKODÓ ÉS FRUSKA (PRÓZA)
25 MIZSER ATTILA: KUNSZT (VERS)
26 LILL AMÁLIA: TAJNA (VERS)
29 CSEHY ZOLTÁN: FOGLI D’ALBUM 50. / [KEDVESEM FÁRADT
UTAZÓ]; [NE HÁBOROGJ KIRÁLYLÁNY!]; [ÉLÉNK KONTRATENOR];
[A NAGY SZAKÁCS]; [MINTHA CSILLAG LENNE]; [A BANYA];
[A MŰ]; [TÚL SÓS LESZ] (VERSEK)
38 PLONICKY TAMÁS: N.Z./X. (PRÓZA)
44 NEMES Z. MÁRIÓ: „FÜR DEN LIEBENDEN IST DER TOD EINE
BRAUTNACHT” (KÉPVERS)
46 NAGY HAJNAL CSILLA: AZ UTOLSÓ EMBER A FÖLDÖN (VERS)
51 POLGÁR ANIKÓ: „VIZET HOZUNK, POHÁR NÉLKÜL”.
N. Z. *KUNSTKAMERÁJÁNAK* OLVASÁSA KÖZBEN (ESSZÉ)
57 MACSOVSZKY PÉTER: VERSTORONY ÖTVEN ÖTVENEDIK MONDATBÓL
(VERS)
61 TERÉK ANNA: MIFÉLE IDŐ, MIFÉLE ÉSZ (VERS)
62 KUKORELLY ENDRE: KINÉZET (VERS)
63 LESI ZOLTÁN: TISZTELT BIZOTTSÁG...; ELJÖTTEM MEGLÁTOGATNI
(VERSEK)
67 JUHÁSZ TIBOR: MŰSZAK UTÁN (VERS)
68 JOHANNA SINISALO: A FEHÉR EGÉR (PRÓZA, SZANISZLÓ TIBOR
FORDÍTÁSA)
82 NAGY CSILLA: „A FÁJDALOM GALAXISA”. A HALÁLJÁTÉK MINT
STRATÉGIA NÉMETH ZOLTÁN VERSESKÖTETÉBEN (TANULMÁNY)

93 N. TÓTH ANIKÓ: BALLAG(J)UNK (PRÓZA)

96 SZERZŐINK

■ KIADJA A „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET“
■ (EV 153/08), NYILVÁNTARTÁSI SZÁM: 30807719.
■ A LAP MEGJELENÉSÉT A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG
KISEBBSÉGI KULTURÁLIS ALAPJA TÁMOGATTA.

■ NYOMTA A VALEUR KFT., DUNASZERDAHELY. ■ TERJESZTI A KIADÓ ÉS A SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. MEGRENDELHETŐ A SZERKESZTŐSÉGBEN, ILL. A KÖVETKEZŐ CÍMEN: SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. STREDISKO PREDPLATNÉHO TLAČE, UZBECKÁ 4. ■ P. O. BOX 164, 820 14 BRATISLAVA 214., ■ E-MAIL: ZAHRANICNA.TLAC@SLPOSTA.SK ■ MEGJELENIK HAVONTA (ÉVENTE 10 RENDES ÉS EGY ÖSSZEVONT SZÁM). PÉLDÁNYSZÁM: 300. ■ EGYES SZÁM ÁRA: 1,80 €. MAGYARORSZÁGON: 800,-FT. ELŐFIZETŐKNEK FÉL ÉVRE 9,- €, EGY ÉVRE 18,- €, ■ MAGYARORSZÁGON FÉL ÉVRE 3600,- FT, EGY ÉVRE 7200,- FT. SZLOVÁKIÁN, ILL. MAGYARORSZÁGON KÍVÜLI POSTÁZÁS ESETÉN A POSTAKÖLTSÉGET FELSZÁMÍTJUK.

■ JÚN/2020 ■ VYDÁVA „SPOLOK MADÁCH – MADÁCH EGYESÜLET“ ■ (EV 153/08). ■ SPOLOK IRODALMI SZEMLÉ EGYESÜLET ■ ŠÉFREDAKTOR: ATTILA MIZSER ■ REDAKTOR: CSILLA NAGY, ZOLTÁN NÉMETH ■ GRAFICKÁ ÚPRAVA A OBÁLKA: GABRIEL GYENES, KINGA VÁCLAVOVÁ ■ VÝTVARNÝ REDAKTOR: GABRIEL GYENES ■ JAZYKOVÝ REDAKTOR: TIBOR SZANISZLÓ ■ ADRESA REDAKCIE: MADÁCH EGYESÜLET, P.O.BOX 7, 820 11 BRATISLAVA. ■ ISSN 1336-5088. ■ WEB: HTTP://WWW.IRODALMISZEMLA.SK ■ ADRESA VYDAVATELSTVA: SPOLOK MADÁCH, MIEROVÁ 16, 821 05 BRATISLAVA 2. ■ IČO VYDAVATELSTVA: 30807719. ■ REALIZOVANÉ S FINANČNOU PODPOROU FONDU NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN ■ TLAČ: VALEUR, S.R.O., DUNAJSKÁ STREDA. ■ ROZŠIRUJE VYDAVATELSTVO A SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. OBJEDNÁVKY NA PREDPLATNÉ PRIJÍMA REDAKCIA A KAŽDÁ POŠTA SLOVENSKEJ POŠTY. OBJEDNÁVKY DO ZAHRAŇNÍČIA VYBAVUJE SLOVENSÁKÁ POŠTA, A. S. STREDISKO PREDPLATNÉHO TLAČE, UZBECKÁ 4. P. O. BOX 164, 820 14 BRATISLAVA 214., ■ E-MAIL: ZAHRANICNA.TLAC@SLPOSTA.SK. ■ VYCHÁDZA MESAČNE (10 RIADNYCH A 1 SPOJENÉ ČÍSLO ROČNE). ■ NÁKLAD: 300. ■ CENA JEDNÉHO ČÍSLA: 1,80 €. PREDPLATNÉ ZA POLROK: 9,- €, NA ROK: 18,- €.

SZÍV ÉS PÉNZ FÚZIÓJA, OLAJ, VÁSZON,
100x80 cm, 2019-2020

NÉHÁNY BETŰ SZEREPET PRÓBÁL...

„Az egyik szám sosem pontosan arra a számra utal, amelyet jelent, hanem mindig egy kicsit kevesebb- vagy többre.”
(Németh Zoltán)

Betűk és számok. Melyekkel meghatározható jórészt minden, ami a testhez köthető. Ami a korpuszra vonatkozik. És valójában minden, ami leírható, rögzíthető róla. Vagy ami alkalomadtán épp leírhatatlan. A betűket és a számokat tehát gondosan be lehet pakolni egy telepbe, egy férjbe, egy szembe, egy kunst-kamerába vagy akár egy kapus félelmébe is. Megkapják a szükséges instrukciókat. És megadják és megrajzolják cserébe a játékteret.

A vágy, az extázis, a nyelv mindig utat talál. Nincs partja, stációja és társadalmi normája sem. Csak a szerző van, és a hús sima mozgása. Ez létesíthető. Ez kívánatos. Ez a leküzdhetetlen vágy forrása is. A nem megúszható. Ezt érezhetik a kódolók.¹

Az egyik szám sosem pontosan arra számra utal, amelyet jelent. Nincs ez másként ennél a számra és személyre utaló tematikus lapszámnál sem. A lehetőség váza immár adott: van egy júniusi lapszám², van egy 50³, és van egy Németh Zoltán⁴.

Ezek a szavak. Ezek a számok. Ezek a koordináták. Ezek a szerzők. Rá gondoltak.

Az Isten éltesse!

1 A szerzők: Parti Nagy Lajos, Csanda Gábor, Gazdag József, Kozmár Klára, Bogyó Noémi, Mizser Attila, Lill Amália, Csehy Zoltán, Plonicky Tamás, Nemes Z. Márió, Nagy Hajnal Csilla, Polgár Anikó, Macsovszky Péter, Terék Anna, Kukorelly Endre, Lesi Zoltán, Juhász Tibor, Szaniszló Tibor, Nagy Csilla, N. Tóth Anikó, Kabai Ióránt, Kaliczka Patrícia.

2 Irodalmi Szemle 2020/6.

3 Páros szám, összetett szám. A periódusos rendszer ötvenedik eleme az ón... stb.

4 Költő, irodalomtörténész, kritikus és szerkesztő, szerkesztőnk... stb.

PARTI NAGY LAJOS

ÖTVEN KOLOMP

„Isten éltesen, Zoli”

a nyitott ablak pixelkirakat
habzik az áprilisvég csernobilkor
ötven kolomp
mondogatom hátha a hangnak
zungéból sprache nyelve lesz
leírhatóvá süketül a heilige bimbam
elég kis esélyű dolog az irodalom
e mélyen konzervatív hangyarandom
cserébe nagy kihívás mindenki alul marad
ezt a négyszögű klorofilmet leírni nem
legföljebb át szét meg bele túl föl
a kedves bégetésű látványkétség olyan mint
inkább kibontok egy
kortyonként írom meg
kolostorszárny tetőszék egy harang
nyikorgó felemáskorlátja
alatt lakom még pár napig
gerendák elgondolkodó
szeméremréseiben esteledik
futnak föl a gipszkarton falban az úristenig
ragyog az ablak táblacsokoládé kereszttel
a St. Verena Kápolna felé a Zugerbergen
2020 járványtavaszán zöld lombok között
most dobálták le a virágjaikat leszaggatták
köpenyt melltartót anyjuk kínját maszkparódiát
letépték mint ápolónók ezt az egész
az isten kibaszott talmi védőfelszerelését

lepkeszarkofág koronabil
volt benne valami fojtogatóan egészséges
kilóghatatlan kétségbeesés
van adva egy kétségbeesési szög
konkrétan cseresznyefák
itt minden fa cseresznye kissé
vetkezéstől magkiköpdőséig
nyulak tehenek a hegyoldal
hangjegyfűzetén dallammá rendeződő
birkák ötven kolomp ha összeolvad
olyik még visszaréved templomtorony-korára
semmi se lesz többé úgy mint
egy hosszú-hosszú posztmegderm
szabadságtejdropsz hajdani tájban
persze valahogy másként azért alakul
a száraz a rostok és mind az -olás
egy nővér legyen ésnél legyen eszelős
fényesen jajgatnivalóan sustorognak
mert ezt ép zölddel nem lehet kibírni
egy trompe l'oil megnyitott ablak
négyyszögében ötven kolomp bioborotva
hűvösödik megüvegszünk
én szinte vén

CSANDA GÁBOR

LILA AKÁC

Németh Zoltán írásait-közléseit hamarabb ismertem, mint őt magát, de jobb is így, részint nem vagyok túl társas lény, másrészt és főleg: amennyire lelkes olvasója lettem, aztán annyira lelkes ismerőse is. Arra nem emlékszem, hol s mikor láttam először, de arra igen, hogy a doktori munkája védésén már ott voltam mint kíváncsi ember, s nagyon büszke voltam arra, ahogy Fried István tanár úr körmönfont kérdéseire felkészülten és magabiztosan válaszolgotott, ugyanakkor tisztelettel is. A rokonszenves publikációk szerzőjében tehát rokonszenves személyiséget ismerhettem meg; szerintem ritkaság, ha a jelentős alkotó egyben nyílt és egyenes ember is.

Pedig könnyűszerrel összeismerkedhettem volna vele, Pozsonyban dolgoztam, az *Irodalmi Szemlé*ben, ő meg a pozsonyi Comenius Egyetem hallgatója volt. Első verseit is a Szemle hozta, Hizsnyai Zoltán bevezetőjével, ebből gondolom, hogy nem Grendel Lajos szerezte az anyagot, hanem Zoli szerkesztőtársam, s könnyen meglehet, Németh Zoli bent járt a szerkesztőségben is, maga hozta be a verseit, nem tudom, nem emlékszem rá, a szövegek érdekelték, a szerzők kevésbé. Két évvel később már Németh Zoltán bevezetőjével közölte a Szemle Polgár Anikó verseit, azon a nyáron Németh Zoli már a lap szerkesztője volt. (Ma hál' istennek ismét az, már harmadik éve.)

Édesjő istenem, de miért is írom ezeket, kinek? Zolinak.

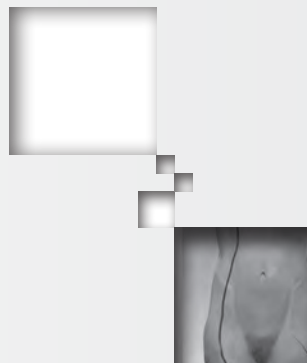
„Nyisd ki az ajtót, vén picsa” – mondja a farkas Pp, azaz a nagy posztmodern Ppiroska nagymamájának szerzőnk első könyvében (*A kapus öröme a tizenegyesnél. Irodalmi tanulmányok, esszék, látomások*, 1999), melyért megkapták az év legjobb kötetének járó Madách Imre-díjat. A díjnak akkor is megvolt, és máig tartóan megmaradt a szakmai értéke és becsülete, és: az épp csak harmincéves szerzőnknek ítélték oda, ráadásul első kötetéért. Ami példátlan volt. S amiben benne volt nemcsak az ő teljesítménye és tehetsége, hanem az a nyomasztó úr is, ami a kritikát és az irodalomtörténetet az idő tájt jellemezte, az *Irodalmi Szemlé*ben, de a *Kalligram*ban is. Ez utóbbi tény viszont nem

von le semmit Zoli érdemeiből, hiszen épp ő szüntette meg ezt a nyomasztó úrt: vele s társai indulásával az ezredfordulóra épp az irodalomtörténet és a kritika vált a kortárs szlovákiai magyar irodalom fő területévé, egyszersmind ki is lépve ebből a szlovákiai magyarnak mondott szűk keretből. A Zolit követő Madách-díjasok (Benyovszky Krisztián, Csehy Zoltán, Polgár Anikó) pedig még nála is fiatalabban érték el ezt a szakmai elismerést.

Zoli karcsú első könyve számomra hatalmas élmény volt, és elégtételként könyveltem el magamban az érte járó díjat is: na végre, minden a helyére kerül, csak ki kell várni, gondoltam. Egyébként a hét szűk esztendőről jut eszembe, hogy volt mégis, ha áttételesen is, némi kapcsolat közöttünk: Zoli kéméni nagymamájától kért és kapott anyósom lilaakác-hajtást (*Wistaria sinensis*), mert ez hiányzott a kertünkéből, és nagyon vágytunk rá, de előre szólta, hogy hét évig nem fog virágozni. S valóban így is lett: hét évet vártunk rá, közben megpróbált mindenfelé elküzni, de azóta egyre csak virágzik, szakadatlanul. Hamarabb önti el a rengeteg virág (egyébként épp most, április derekán), mint hogy levelet hajtana. Zoli első könyve is ilyen virágba borulás, később, fokozatosan lombosodott és terebélyesedett. Ahogy mondani szokás: beváltotta a belé helyezett bizalmat. De nem jól mondom, nem bizalom volt ez, se az első kötete, se az érte kapott díj, sokkal inkább korszakküszöb, meghatározó vízvonal az irodalomban, így utólag már könnyű belátni. (Zoli mint virágba borulás. Mint fokozatos kiteljesedés. Hetedvirágzás? A Hizsnyai Zoli-féle vlagyivosztoki narancsliget jut eszembe.)

De látszott ez már akkor is, mert Zoli ebben az első kötetében szinte minden készségét felvillantotta, a verseket és műfordításokat kivéve. Egy heterogén, sokműfajú, de nagyon jól megkomponált kötetéről van szó. Szellemes irodalomtörténet, röviden így jellemezném. De ugyan ki másnak jutott volna akkor eszébe a két nagy irodalomelmészt, Zalabai Zsigmondot és Koncsol Lászlót kiigazítani, helyükre tenni? Mondanom se kell, nem valami hallatlan merészség, hanem simán (milyen könnyű ezt leírni: simán) felkészültség kérdése volt. És jó érzéssel ragadta meg a Grendel Lajos-prózát, még inkább a Tözsér Árpád-költészetet; Grendel is, de főként Tözsér máig érdeklődésének homlokterében maradt. Zoli (az addig legfelkészültebbnek és legalaposabbnak tűnő irodalomtörténészekhez képest is) felkészültebb és alaposabb volt: egyszerűen (milyen könnyen odavethető ez is: egyszerűen) naprakészen követte a kortárs irodalomelméleti irányzatokat. Ennyi.

Már a címadó gesztus is meghökkentő volt: ugyan ki adna olyan címet az első könyvének, mely foglalt? Semmi sem foglalt, derül ki a kötetből. Amely az AB-ART Kiadó Start

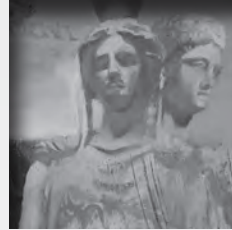
Könyvek sorozatában jelent meg: ez volt a kezdőknek, az indulóknak fenntartva, de Németh Zoltán startja a sorozatot magát is átértelmezte, megemelte, noha olyanok, olyan jó szerzők indultak itt, mint Juhász Katalin, Bolemant László, Polgár Anikó, Mizser Attila...

Mindeközben szellemes. „– Gyöngye is, beteg is szegény modernista nagymama, jót fog neki tenni, legalább egy kicsit erőre kap tőle? – kérdezte a hülyefarokas, merthogy ezt meg Ppiroskának kellett volna mondania.”

S egyáltalán: az a gesztus, ahogy az idősebb nemzedék, a nagy öregek felé fordult. (Öregek – ez is milyen furcsa kifejezés, főleg egy csakhamar öregtől. Zoli mikor lesz öreg?) Hogy fiatal kora és zsenialitása meg erudíciója dacára képes volt Fábryról írni. És ügyesen tette, jól írta meg. Az ún. szlovákiai magyar irodalomról is, mely kifejezést először csak geográfiai értelemben használta. Aztán informatív jelleget tulajdonítva neki. És később aztán alaposan körüljárta a fogalmat és kifejezést, egyszersmind ki is merítve a témát. (Aztán, húsz évvel utána az újabb Zoli, Szalay Zoltán a szépirodalomban is elment a végső határig: annyiszor írta le, hogy – mint az iskolában, amikor büntetésből százszor kellett valamit megírni – végleg letudta és kimerítette.) Szóval, le a kalappal egy harmincéves fiatal előtt, aki képes volt az öregekkel együttműködni, együtt gondolkodni – sokan megtehették volna ezt, hiszen sokan nem tápláltak az idősebbekkel szemben ellenszenvet, mégsem tették. Zoli pedig a *Noék az Ararát tetején* (Madách, 2000) című, a hetvenéves „szlovákiai magyar szerzők” antológiájához is írt utószót, nem is akármilyet. Pedig akkor már régen nem a szerzők térfelén pattogott a labda. A Posonium-díjakat odaítélő kuratóriumnak is tagja volt, ez is az ő egyik érdeme. Úgy számoltak vele, mint akivel komoly dolgokat illetően számolni kell; fiatal ugyan, a legfiatalabbak közül való, de nem kihagyható, kompetens.

Ezt mind csodáltam-csodálom benne, noha nem ismertem, csak *A kapus öröme a tizenegyesnél* című könyvéből és a kilencvenes évek második felében

sorjázói írásaiból. Ez az első kötete már látni engedte, merrefelé fog irányulni a figyelve. Aztán persze jóval többfelé fordult, de az itt olvasható Talamon-tanulmánya már megalapozta későbbi monográfiáját Talamon Alfonzról. Tözsér-kritikája a Tözsér-monográfiáét...

„Tökéletesen elegendem van [...] abból a retorikából, amely az úgynevezett első kötetek kapcsán szokta felütni a fejét” – írja ebben az első kötetében, s én mégis ezt idéztem meg most, ötvenese ürügyén. Mert jó ürügy az ötvenes, jó ürügy az első kötet is. Mert miközben ezt a pár sort írom, muszáj, hogy eszembe jusson: vajon mit mondhatott neki Mizser Attila és Nagy Csilla a júniusi szám kapcsán, ahol egyebek közt ez a nem laudáló laudáció is olvasható lesz. (Ha elfogadják a szerkesztők.) Kézenfekvő válaszlehetőségek: a júniust összeállítjuk nélküled is, kedves Zoli, pihenj csak, van dolgod elég. A koronavírusra való tekintettel nem lesz júniusi szám, te se forszírozd. Kiadtuk külső szerkesztőknek, ez most egy ilyen szám lesz, melyből kimaradsz... És így tovább.

Csaknem minden Németh Zoltán-kötetemet megvan (sajnos, nem mind), és ezek mindegyike felülmúlja az elsőt, sőt, a legkedvesebb könyveim is sorra emezek közül kerülnek ki, a verseskötetek is – mégis, ez az első a feledhetetlen. A berobbanása az irodalomba, ettől felejthetetlen. Ahogy ez a terjedelmét tekintve igencsak szerény könyvtárgy egyszerre olyan lett számomra, hogy nem volt behelyezhető a polcon a szlovákiai magyar irodalomnak fönntartott részlegbe. Emelem kalapom a könyv előtt, húsz év elteltével is. Emelem poharam (kávécsészém) Zolira. Éljen soká! Vivát!

És a *Penge*? Meg sem említődik, hogy az *Új Szó* című napilapba heti rendszerességgel írta a kritikáit? Mert ilyen sem volt soha korábban. És, mintegy ráadásul, a rovat, melyet létrehozott és kiválóan vitte egy éven át, máig létezik, újabb és újabb generációk adják egymásnak a stafétát... Vagy a *Kalligram* folyóirat, melyet nagyon jó kondícióban vett át Csehy Zoltántól, de sikerült megint mássá tennie? És a többi, és a többi? De hát ezek már nem a kezdetek, ezek már a kezdetek folytatásai, továbbágazásai.

Lelkes ismerője lettem, írtam, de az ismerősség is kettőn áll: nagyon jólesett-jólesik, hogy Zoli elfogad olyanak, amilyen vagyok. Sőt még azon túl is. Nagyvonalú nagy szerző.

A VÍZ SZELLEME SAJÁT TÜKÖRKÉPÉT NÉZI, OLAJ, VÁSZON, 40x30 cm, 2019

GAZDAG JÓZSEF

„VAN EGY ÚR, LAKHELYE VARSÓ”

Futballmeccsek szünetében néha kijön valaki, pukedlizik a közönségnek, aztán eldekázgat. Ő a zsonglőr, a mutatványos. A freestyler. (Rock the microphone!) Állítólag Maradona is így kezdte, csak ő nem labdával, hanem citrommal, és nem a lábfejevel emelgette, hanem a sarkával. Én meg csak állok itt a kezdőkörben, és nem nagyon találok a formát.

Lehetne hőseposz. Fegyvert s vitézt éneklek. Maga költő? Nem, dehogy. (Sietve el.)

Pedig lehetne vers. Ewangelia Mateusza, az apokrif változat, amelyből megtudhatjuk, hogy a kék bálna (*balaenoptera musculus*) nemzé a grönlandi bálnát, a grönlandi bálna nemzé az északi simabálnát, az északi simabálna nemzé az ámbráscetet, az ámbráscet nemzé a kapocsfogú csőröscetet, a kapocsfogú csőröscet nemzé a barázdás bálnát, a barázdás bálna pedig nemzé a bilbaói Aritz Adurizt.

Lehetne valami lengyelországi emlék. Ahogy a pápának még a szemöldökét is kihúzták, precíz ecsetvonásokkal, máskülönben sápadtnak tűnt. Lehajoltam hozzá, felemeltem. Könnyű volt és kicsi, a tenyeremben is elfért. A szentatya műanyagból készült, harminc zlotyéért kínálta egy néni a Visztula deltájánál, a kompikötőben. Gdańskba tartottam éppen, futballmeccsre. – Szép, ugye? – kérdezte a néni. – Huszonötért a magáé. Eredeti példány.

Lehetne születésnap interjú egy kultúrrovatban:

- Jelenleg milyen kötettervet tartogat a tarsolyában?
- Hogy hol?

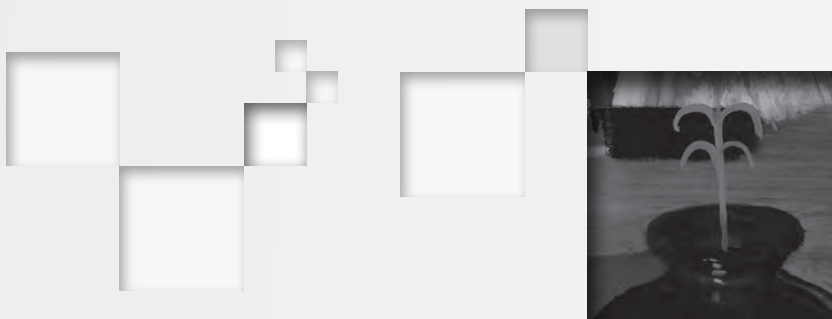

Lehetne magyarázó lábjegyzet a dwa bratankihoz. Olvasom, hogy 1946-ban, tehát egy évvel a második világháború után Kielce felnőtt lakosságának a negyede *aktívan* részt vett a helyi pogromban. A zsidóknak az volt a bűnük, hogy túléltek a háborút. Ezért verték őket agyon. Ebben a folyamatban, írja Stanislaw Gross, különösen aktív szerepet játszottak a cserkészfiúk. Megtisztították a vasútállomásokat. Ez volt a napi jócselekedet, nyilván. A cserkész, ahol tud, segít. „Az öreg zsidó limonádéárus asszony a rozsföldre szaladt előlük, ott kövezték meg.” Össznépi piknik, a nyár örömei. A Czeszochowából Kielcébe tartó vonat útját, a vonatút eseményeit a szemtanúk vallomásai alapján utóbb részletesen dokumentálták. „Egy fiatal zsidó elesett a peronon, mire egy vasutas úgy fejbe vágta egy síndarabbal, hogy széthasadt a feje.” Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb. Ki is mondta? Szophoklész? Goebbels?

Lehetne köszöntő a Gazeta Wyborczában, az apróhirdetések mellett, virágmintás szegélyű keretben: „Ötvenedik születésnapja alkalmából erőt, egészséget és hosszú életet kíván Németh Zoltánnak, az egykori legendás ipolybalogi játékosnak a Nemzetközi Asztalitenisz-szövetség nevében: 刘国梁, 张继科, valamint 马龙.

Lehetne könnyed limerick:

Van egy úr, lakhelye Varsó,
műfaja a perverz art-show:
bálnát darabolt a
kín- és kéjlaborba'
– rímnek ciki a koporsó?

Volt egy úr, lakhelye Beszterce.
Lába közt fejsze volt, szekerce.
Járta az erdőket,
gallyazta a nőket,
fűrészelt, gyalult, et cetera,
nimfákat aprított.
Lebukott? Hárított:
– Szerzetes vagyok – szólt –, ciszterci!

Lehetne memoár. Életünk lapjai. Érsekújvári kórház,
urológia. Vagy a zsolnai stadion északi lelátója. Vagy
egy kis lakás a pozsonyi Lafranconin, ahol együtt néztük
a 2005-ös BL-döntőt, amikor a Liverpool 0–3-ról meg-
fordította. (Éreztem, hogy előbb-utóbb itt fogok kikötni.)

Lehetne, miért is ne, logikai-futballfilozófiai traktátus;
Németh Zolinak ajánlva, szeretettel.

Die Welt is alles, was der *Ball* ist.

KOZMÁR KLÁRA

KEDVES ZOLI!

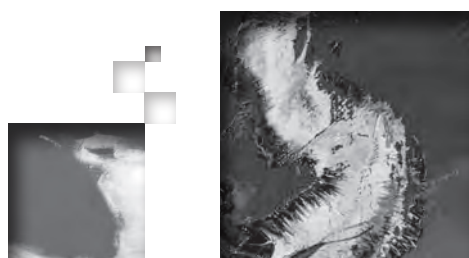
Sonja Raafnak

Emlékszel még arra a bizonyos június 26-ára – jó pár éve már –, hogy Rosmernek köszönhetően megismerkedtünk? Micsoda bemutatkozás: Szentpétervár, Kunstkamera, 2. emeleti toalett! Ki-ki a másokra várva. Te Janival voltál épp ösztöndíjas Pétervárott, én Sonjával találkoztam három hónap után újra akkor és ott (azóta már szakítottunk, kiderült, nem az volt, akinek mutatta magát találkozásaink során: nem volt sem facér, sem tengerbiológus). S miután mindannyiunkat kellőképp felizgatott már a genetikai mutációk végtelen variációinak csodája, Sonja füledbe súgott valamit, s erre te: akkor mi lenne, ha együtt koccintanánk a születnapjára! Még ki sem értünk a kocsihoz, de máris az irodalomra terelődött a szó, s én nem bírtam ki, hogy ne kérdezzek rá, hogy ugye valójában te vagy Spiegelmann Laura. Erre te felneveltél, és elmesélted a besztercebányai történetet, sőt még a *Perverzió méltóságát* is letagadtad! Amikor már egész komoly (és kissé unalmas) tudományos vita alakult ki a dugóban ücsörögve – Jani a hátsó ülésről lázasan érvelt, hogy nem ő Cs. Zoli – hirtelen eszembe jutott a *Call me by your name* motívuma, és mindenkit a másik nevén kezdtem el szólítani – Sonja megszorította a combom és egy kicsit feljebb is. Nem mentetek bele a játékba, sőt kissé zavarba jöttetek ott hátul, úgyhogy inkább másról kezdtünk el beszélgetni. Elmesélted, hogy nem rég voltál bálnalesen, s hogy vettél egy kardfarkú halat, miután a chivavadat elvitte egy kőszáli sas. Oldódott a hangulat. Végre elértünk a Moskovskaya sarkára, letettük a kocsit, megmutattátok a kedvenc striplklubotokat. Ott ittunk egész este, ünnepeltük Sonja születésnapját, és nem oldottunk több irodalmi problémát, nem szedtük szét senki magánéletét, valahol a kettő között, a lehetséges és a be nem teljesült mentén cigarettáztunk, rengeteg vodkával és kovászos uborkával. Akkor ott lent a klubban a vonagló meztelen testek között ötletszerűen s mégis visszafordíthatatlanul elindult egy tudattalan folyamat, megfogalmazódott egy gondolat, életre kapott egy vágy – ezért él ilyen élesen még mindig bennem ez a nap –, attól az éjszakától kezdve a zsigereimben éreztem, a velőmben tudtam, hogy már csak évek kérdése, már csak ki kell várnom, hogy négyünk közül ki, mikor, s milyen sorrendben coming outol. Bécs, 2020. június 26. Üdvözlettel: Klári

AZ IDEA ÁLMA A SZÍVEM HALÁLA,
OLAJ, VÁSZON, 150x135 cm, 2019-2020

BOGYÓ NOÉMI

GONDOLKODÓ ÉS FRUSKA

7.7.2.3.

„A billentyűzet
az ujjbegyre írja
sorsát.”

Felületes szemlélőként, hátulról az utolsó sorból nézve az előadást, bele-beleszunyókálva a monológokba és a dialógusokba az az érzésünk lehet, hogy a sors amolyan szeszélyes nőszemélyként manipulál velünk. Ide-oda ráncigál. Érthetetlen szituációkba rángat bele. Hajmeresztő emberekkel köt össze, vagy éppen ellenkezőleg, behúzza a kézféket, amikor álmaink Orient expresszén robogunk, csak azért, hogy pofára essünk. Esetleg épp azokat a személyeket radirozza ki az életünkéből, akik a legtöbbet számítottak. Azonban az első sorból szemlélve az előadást, a második felvonás után derengeni kezd a felismerés, hogy a sors egy ízig-vérig tehetséges szoftverfejlesztő, aki zseniális algoritmusokba kódolja bele az emberi sorsokat. Arra is ügyel, hogy a részek a rendszer szintjén hibátlanul működjenek, azaz egyetlen szál se maradjon elkötés nélkül, elvarratlanul. A sors nemcsak bombasztikus szoftverfejlesztő, de szereti a meghökkentő, és első ránézésre nem koherens részek, elemek, momentumok szabad társítását.

ELSŐ FELVONÁS

Két reál érdeklődésű diáklány véletlennek tűnő, de nem véletlen találkozásából barátság születik, aztán útjaik elválnak, férjhez mennek, és pár hónap különbséggel az egyik egy leánygyermeknek ad életet, esetünkben Fruskának; a másik pedig egy fiúgyermeknek, esetünkben Gondolkodónak. Mint később kiderül, mindketten kevés érdeklődést mutatnak a kabócák, a pásztortáskák, a mocsári gólyahírek, a fülemülék, a vulkanikus kőzetek, a szívbillentyűk iránt, s bár egy időben, de térben távol egymástól, egy bizonyos biológiai lényt imitálnak két párhuzamos egyenes különálló

pontjaiként. Az imitált biológiai lény a lepkék (*Lepidoptera*) alrendjének, a moly-lepkéknek (*Microlepidoptera*) egyik ritka fajtája, a könyvmoly. A párhuzamos egyenesek a végtelenben találkoznak, a sors algoritmusai az élet SharePointjain.

MÁSODIK FELVONÁS

A sors sokféleképpen megszólította hőseinket, meg pár SharePointot is létrehozott, hogy kiteljesedhessenek a fent említett kódok. Ami lényeges, és itt említést érdemel, hogy Gondolkodónak és Fruskának hasonlóképpen, mint az anyukáknak, bizonyos idő után elváltak útjaik, minekután családi hagyomány szerint frigyre léptek, gyerekeket nemzettek, minek köszönhetően a sors algoritmusai szerint beteljesítették a projekt harmadik szintjét.

HARMADIK FELVONÁS

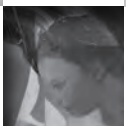
Az események jelenlegi állása szerint a sors harmadik szintű algoritmusai még fejlesztés alatt áll, az ujjbegyre írja a sorsát.

8 . 6 . 4 . 1 .

*„Még mindig látom az arcát
az emlékek mögött,
amelyeket eltakarnak a tárgyak”*

Fruska az egyetem folyosóján állt, és kifelé bámult az ablakon. Közben fél füllel diáktársait hallgatta, akik rémtörténeteket meséltek az egyik tanárról, és dicshimnuszokat zengtek a másiktól. Észre sem vette, hogy valaki odaállt mellé.

– Te ugye Fruska vagy? Hasonlítasz az anyukádra – jegyezte meg Gondolkodó. Hihetetlenül kék volt a szeme, és szégyenlős mosoly bujkált a szája szélén. Halkan beszélt, mintha éppen valami nagy titkot árult volna el.

– Igen, Fruska vagyok. Te ismered anyumat?

– Nem ismerem. Anyukám ismeri. Barátnők voltak az egyetemen, üdvözlí őt.

Fruska elfordította a tekintetét, a belső udvar kopott macskaköveit nézte, s próbált valami emlékfoszlányt előbányászni az anyu múltjából egy lányról, egy barátságáról, az egyetemi évekről.

– Te nem tudod, hogy én ki vagyok, ugye?

Puff és itt a konfrontáció, még mielőtt valamit kiötlött volna.

– Nem tudom.

– Gondolkodó vagyok.

Jáááá, kezdett valami derengeni Fruskának, s eszébe jutottak a fekete-fehér megsárgult fényképek a bolgár tengerpartról, a kollégium kertjéből, bubifrizurás, macskaszemsminkes csajokról.

A gondolkodó tovább szötte a beszélgetés szálát, miközben kibámultak az ablakon, s a könyökük összeért. Elmesélte a templomos történetet, amikor Fruska mamája kitalálta, hogy a marxizmus-leninizmus vizsga előtt menjenek be egyet imádkozni a templomba a jó jegyért. Gondolkodó anyuja kicsit ózdkodott, majd beleegyezett. Körülnéztek, hogy valami ismerős nem látja-e őket, és mint két kisegér, besurrantak a félig nyitott, faragott ajtón. Nagy megrökönyödésükre a Szep-lőtelen Szűz előtt az imapadon a marxizmus-leninizmust tanító tanár térdelt.

– Az anyukáink hanyatt-homlok szaladtak ki a templomból – fejezte be a történetet Gondolkodó.

Fruska elképzelte, ahogy a bubifrizurás csajok, fekete napszemüvegben, fagyiszerű miniruhában, igazi túsarkúban a templomlépcsőn lefutnak. Elmosolyodott.

Gondolkodó is mosolygott. Ezután még jó ideig álltak egymás mellett szótlantul, és bámultak ki az ablakon.

Fruska P. S. Még mindig látom az arcát az emlékek mögött.

2 . 4 . 6 . 8 .

„Kezdjünk idegen nyelvet tanulni,
most, és ettől a pillanattól kezdve,
csak ezen a nyelven megszólalni.”

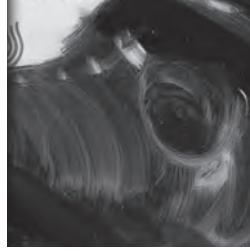
Az előadóteremnek fehérre voltak meszelve a falai, és sötétbarnák voltak a fapadok, amolyan békebeliek. A katedra fölött vörös csillag függött az aranyarlóval és kalapáccsal. Fruska az utolsó padban ült, igyekezett minél jelentéktelenebbnek tűnni, hosszú loboncos haját a szemébe húzta, legszívesebben láthatatlan lett volna. Ezzel nem volt egyedül. Oroszóra. Mindenki az új tanárt várta. A csoportban senki *negavari po ruski. Ja negavarim, ty negavaris*, meg ő sem, mi sem, ti sem, ők sem.

– Ez művészet, nyolc év orosz nyelvtanulás után nem tudnak semmit, semmit az ég egy világon, még az azbukát sem ismerik – jelentette be az orosz nyelvtanár a dékánnak, és végleg lemondott a csoportról. Mielőtt becsapta volna maga után az ajtót, a küszöbön még megállt, és búcsúzóul már csak annyit mondott:

– A vietnami csoportom diákjai, akik egy éve tanulnak oroszul, azok is jobbak náluk, sokkal jobbak.

A dékán nem adta fel, és harcvonalba küldte a legtürelemesebb tanerejét.

Férfias léptek, fekete öltöny, fehér ing, nyakkendő. Fruska arca felderült, férfi, gondolta. Van remény, hogy valahogy átcsúszom a vizsgán. Gondolkodó előtte ült, és a pad alatt olvasott, észre sem vette, hogy belépett a tanárnő, azt sem, hogy köszönt, azt sem, hogy visszaköszönt neki az osztály, azt sem hogy *Меня зовут Таня. Как тебя зовут? Меня зовут...Меня зовут...Меня зовут...Меня зовут. Мег-*

szakadt a szólánc. Fruska Gondolkodó vállát böködte, ő meg sem rezzen. A katonás léptek lecsattogtak a katedráról.

– *Как тебя зовут?* – Csak állt Gondolkodó mellett, türelmesen megvárta, még elolvasta az oldalt és lapozott. – *Как тебя зовут?* – Gondolkodó felnézett. Fruska elképzelte azokat az igen kék szemeket, ahogy Gondolkodó csodálkozóan a tanárnőre szegezte.

Gondolkodó a táblánál egy új nyelvet rögtönzött. Találjunk ki egy idegen nyelvet, most, és ettől a pillanattól kezdve, csak ezen a nyelven tudunk megszólalni: *Тоска, Тоска, Точка.*

7 . 3 . 8 . 4 .

„Egy szoba,
amelyben hangosan szenved
minden tárgy.
én innen el nem megyek
egy évig legalább.”

Gondolkodó a szobájában olvasott, pontosabban olvasott volna. Kopogtattak, jöttek, megint jöttek, kopogtattak, jöttek. Kopogtattak, jöttek, jöttek, kopogtattak. Már tele volt a kis szoba, még az ablakpárkányon is ültek.

ELSŐ MENET

Kelepeltek, nyomták a szöveget, füstöltek. Kopogtattak, Fruska is jött, meg Szöszi is, meg a nemistudomkimindenki. Fruska és Szöszi a párkányra ültek a nemistudomkimindenki meg oda, ahol még elfért.

MÁSODIK MENET

Gitár szólt, vonyítottak, kornyikáltak, csujogattak: *haénrózsavolnék, munkahadánakalépésedobog, boncidaimenyecskék, faluvégéntemplom, minden-érzés*. Fruska az ablakban lóbálta a lábát, mint többnyire, énekelt, mint általában, mosolygott, mint mindig. Gondolkodó egy dal erejéig bekapcsolódott, *elkártyáztavelükagyengeszívét*, aztán tovább olvasott.

HARMADIK MENET

Indul a banzáj. Gondolkodó ágyán *Tánc az utcán* Mick Jagger alias Szöszi, és David Bowie alias Frankó előadásában: *allweneedismusicsweetmusic-there'llbemusiceverywherethey'llbeswinging*

swayingrecordsplayingdancinginthestreetooooh.

Fruska lehuppant Gondolkodó mellé, kérdezett valamit, Gondolkodó a fejét rázta, erre Fruska a fülébe súgta, mondta, kiáltotta:

– Mit olvasol?

– Már magam sem tudom, ebben a hangzavarban még a saját gondolataimat sem hallom, sóhajtott Gondolkodó, és lemondóan becsukta a könyvet.

Fruska együttérzően bólintott.

– Ez megy itt majd minden éjszaka. Itt hangosan szenved minden tárgy.

7. 2 . 9 . 9 .

„Megható,
ahogy az emberek
szeretik egymást szakadatlan.”

Fruska az ablaknál ült és majonézes tőkehalat kanalazott ki kiflivel egy fél literes műanyag pohárból. A vonatkerekek kattogtak, az eső szemerkélt, Gondolkodó Frankóval diskurált valami észvesztően fontos és abszolút elvont témáról. Fruska csak fél füllel hallgatta őket, néha hümmögött egyet odafigyelése jeléül, s közben az járt a fejében, hogy hol a fenében fognak aludni, és hogy jutnak ki Gimesbe a táborba.

- Figyusz, van két kérdésem.
- Stoppal, erdőben, vigyorgott Frankó.

Autó sehol. Meneteltek az út szélén a hideg esőben. Az aszfalt foltokban vedlett, az útszéli kavicsok csillogtak, az árok sárgult a pitypangoktól. Fruska esőkabátján hajszálerekbe gyűlve csordogáltak le az összegyűlt cseppek. Frankó felhajtotta a farmerkabátja gallérját, hogy ne folyjon a nyakába, Gondolkodó szemébe húzta a siltes sapkáját, hogy az arcát védje.

Az eső szakadt. A kiszereles minimalista volt: Fruska hálósákja, Gondolkodó könyvei és Frankó üveg ginje. Fruska kicsomagolta a hálósákját, és a fiúkra terítette. Frankó felbontotta az üveg gint, körbeadta, kortyolgattak belőle. Miközben ittak, Gondolkodó felolvasta Borges egyik elbeszéléseinek az utolsó bekezdését. Meneteltek a hideg esőben. Autó sehol. Gint ittak. Daloltak: *mégenemtudomholalaszommaéjjel, azénapám, kócoskisördögökvoltunk, petróleumlámpa.*

Szerették egymást szakadatlan.

8 . 3 . 8 . 4 .

*„A pilóta,
amikor kinéz az ablakon,
már csak egyetlen akadályt lát:
a repülőgépet.”*

Lecsó, kecsöp, kecsöp, lecsó. Reggeltől estig, estétől reggelig, műszak-tól függetlenül. A barack sokkal jobb lett volna, de sajnos annak éppen nem volt szezonja. Fruska nosztalgiával gondolt a bársonyos bőrű, mosolygós, nagy barackokra, amikből degeszre ették a nyáron magukat, közben a szalag legvégén állva felváltva Langelétával kapkodta le a befőttesüvegeket, s rakták a nagy rácsosládába. Langeléta válogatott helyi pletykákkal szórakoztatta: a legrosszabb a húsfeldolgozó részleg, csak úgy hemzseg a patkányoktól. Mielőtt reggel rátennék a húst a feldolgozó szalagra, előbb üresjáratban kapcsolják be az őrlőt, s úgy tisztítják meg a táncikáló patkányoktól, hogy ledarálják őket.

Fruska arra gondolt, hogy egy időre lemond az imádott PIONEER pástétomról, hümmögött az orra alatt, hogy hihetetlen, miközben azon morfondírozott, hogy mikor robban fel a katlan lecsó. Már harmadik napja ezen kattogott az agya, azóta, hogy Gondolkodót jelölték ki a hőmérő ellenőrzésére, s felküldték az ellenőrzés stratégiai pontjára. Gondolkodó elégedett mosollyal vonult fel a fémlépcsőn három könyvvel a hóna alatt. A lépcső tetejéről még visszafordult, s beintett, mint beszállás előtt a repülőgép ajtajából szoktak a pilóták a filmekben.*

* A szövegben idézetek szerepelnek Németh Zoltán *Kunstkamera* című kötetéből.

FÉREGLYUK ANDERSEN KERTJÉBE, WORMHOLE TO ANDERSEN'S GARDEN, OLAJ, VÁSZON, 135x150 cm, 2015-2017

HORIZONTAL AND VERTICAL FORMS OF WATER, OLAJ, VÁSZON, 187x156 cm, 2014-2017

MIZSER ATTILA
KUNSZT

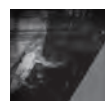
N. Z.-nek

evezés a sárban lélegzés helyett
szög helyett szög – így beszélgetünk
szeretném a fenti sorokat
ismételgetni éveken keresztül

itt lesz az a hely a fák mögött
lépkedsz a ködben míg csak rá nem találsz
mérkőzések között képtelen vagyok
ismételni a leírt szavakat

harmadnapja esik mély lett a talaj
a folyamat nem állítható
kapillárisok fagyott hálózata

fonja át lassanként a szemet
homályosul minden mi élénk kerül
evezünk a sárban lélegzés helyett

LILL AMÁLIA

TAJNA

N. Z. szórakoztatására

ahogy ráérősen elfordítja a slusszkulcsot
puhán indít fegyelmezetten gyorsul
az út szürke szalagja egykedvűen
kanyarog a kerek alól
hajnali ködkutyák csaholnak
kétoldalt
mégis az őz kacér
tekintetétől retten

gázt ad egy sztorinak
a csattanónál kilométereket
kacagunk
virtuózan használja az elméletek
sebességváltóját
elegánsan előzi
az elrontott mondatokkal
megpakolt kamiont

raktárból száműzött könyvek a csomagtartóban
magánkönyvtárközi kölcsönzéssel szerzett könyvek a hátsó ülésen
Tajna-projekt a kesztyűtartóban
laudáció a zakó zsebében

rálép a fékre
egy múltjelzőlámpánál
visszatolat egy
hangulatba

bodobácsok násza a szentendrei
temetőben
a zongora alatt töltött éjszakák bársonya
a
legyen úgy
mint
régen
volt
iróniája
csoportkép a vihnyi kőtenger felett
az adventi forralt bor
illata a pozsonyi nyitrai
besztercei vásáron
vallomás egy irodai íróasztal mellett
várakozás a szigligeti szélben
rókatárgy a szebellédi pincesoron
borsó-hegyi suttogások
tempomatra állított
pódiumbeszélgetések derűje
százszor feltett kérdések
biztonsági öve

hirtelen hózápor
hatására irányt vált
a történet

sikerül-e kihátrálni az utolsó
könyvbemutató zsákutcájából

az emlékek mélygarázsában
akad néhány üres hely

lelkiismeret-furdalás egy elmaradt
dedikáció miatt
makacs elgépelés
a 40. oldalon
elhalasztott kérdések
sebei

a visszapillantó tükörben
útelágazás

utazás a folytonos
seholban
aztán

megérkezni egy szövegbe
az olvadékony alkonyatban
megérkezni Tajnára

CSEHY ZOLTÁN
FOGLI D'ALBUM 50.

(preparált zongorára, Németh Zoltánnak)

[KEDVESEM FÁRADT UTAZÓ]

Kedvesem fáradt utazó. Képes kivirágozni
a legváratlanabb pillanatokban, ilyenkor maga alá
hullatja langyos szirmait, pergő magját,
bozontos szőszzeit. Nem tud gazdálkodni velem.
Ilyenkor az én félelmem szívja ki, mérget a sebből.
Táperő és lelki fotoszintézis.
Sejti, hová ültetem majd, de ő öblös, antik,
forró cserepekről álmodik,
olyan permetről, mely elviszi férgeit.
Egy virág legyen fáradtan is önző:
csak készítse,
adagolja magát a nagy vertikális, áprilisi útra,
virgonc szíromtajtékra, diszkrét gyökérverésre.

[NE HÁBOROGJ KIRÁLYLÁNY!]

Ne háborogj királynány!
A lombikban özvegységed összetevői!
Kertedben szőke királyfiak nőnek vaskos karók mellett,
mosolyod permet, hajad trágya,
erősek, izmosak lesznek és szépek.
Erősz nyilaitól beérő Sebestyének.
A kísérlet lényege a látszat,
hogy ápd a kertben piti kis szexualitásod,
hogy triviális ösztöneidről
káromkodó kertészek
szüreteljék a sok megúnt ékszert, a sok vizsla kis tetvet.

[ÉLÉNK KONTRATENOR]

Százados lassúsággal hervad benne a forma,
mint egy Michelangelo-szoborban.
A fitnesszterem kőfejtőiben túl sok a márvány. Zuhanyozz,
fehér, mert benned a szivárvány: élénk kontratenor énekel
fáradt súlyaid alatt.

[A NAGY SZAKÁCS]

Milyen a kormos madár szaga? – kérdi a királylány,
és a Nagy Szakács megint elsózza az estét. Madarat keres,
hogy kopassza, főzze. A királylány előtt csembaló,
a csembalón kotta, a kottavonalak között nagy fekete
madarak ülnek: könnyűek mégis, transzponálhatók,
serdülő áram zizeg a drótban, a szárnyasok reaktorokká híznak,
ismeretlen erőműveket formáznak furcsa kis mesékhez.

[MINTHA CSILLAG LENNE]

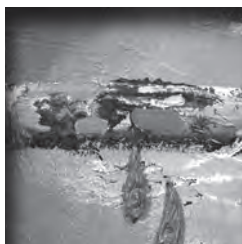
A gyógytündér konfliktusba kerül a belső sötéttel:
nem látja a műtétben a szikét. Műtét
koromsötétben: ez a specialitása.

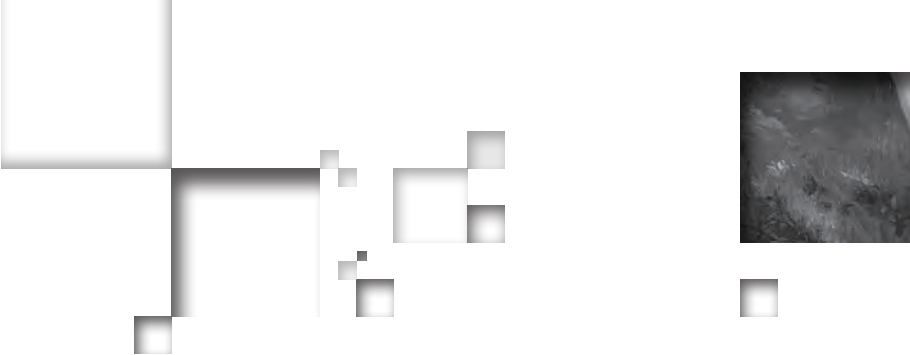
A tőklámpás szétrohadt a mécses körül,
a faggyú elcsöppent, maradt egy kis, barna tégely,
a fény kihűlt, maradék belső szerveivel.
Néha világít valami, mintha csillag lenne,
mely épp most fullad bele egy küklopsz homlokába.

[A BANYA]

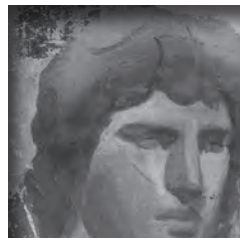
És a vitéz ment, mendegélt lassan, lassacskán,
egy banyába botlott, aki lovat operált.
Nem férsz bele a lóba, te baka. Nem
nyerítesz alám iramot. Nem izzadsz
alám vágát. Nehéz a banyák sorsa,
ha a vitézek ló nélkül, gyalog járnak.

[A MŰ]

A lidérc a szexshopban lakott: és
elindult éjjel a szokásos útra. A farkasmenyasszonnyal
ilyenkor randizott, aki nem szoptathatta nyugodtan
Romulust és Remust. Rómát nem tudták megmenzeni,
mert az elcsent mű sokkal-sokkal szebb volt,
mint a testhez csatolt eredeti.

[TÚL SÓS LESZ]

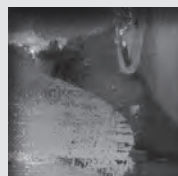
Az óriásnak egy lépés a tenger,
a hétmérföldes fürtelem. Az óriás egy állvány,
melyen szikla, növényzet, szőr terem.
Ha átrendezik a teret, nem lehetsz vele,
mert rád dől a felhalmozott víz,
és hirtelen túl sós lesz a vizezett szerelem.

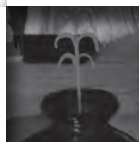
SIEAMESE, AZONOS TERMÉSZETŰ DOLGOK,
OLAJ, VÁSZON 60x50 cm, 2015-2017

...valószínűleg egy régi Márquez-regényt olvasgathatott, mert miután hosszú-hosszú évek elteltével az ötvenedik születésnapján újra felhívott telefonon, ugyanolyan lassúsággal beszélt, mint megismerkedésünk kezdetekor, amikor is éjt nappallá téve irodalomelméleti szempontból elemezgette ezt a dél-amerikai piperkőcöt; emlékszem, tisztán emlékszem arra a napra, amikor egy azóta politikailag befolyásolt, régen színvonalát veszített irodalomtáborban csendesesen rámutatott e Nobel-díjas szerző egyik frappáns, rövid írására, majd néhány ezredmásodperccel később kimért hangján, mert már akkor is eléggé furcsa, amolyan definiálhatatlan tónusban beszélt, ami azóta csak még furcsább, még inkább definiálhatatlan lett, szóval akkor, évtizedekkel ezelőtt, abban az irodalomtáborban, könnyed mozdulatokkal rámutatott arra a jól ismert Márquez-szövegre, és egy vérbeli kutató összes tudásával, továbbá az új dolgok feltalálásának arkhimédészi szellemiségével a következőket mondta rá: „ez gecí vagány”. „Ez gecí vagány” ismételte meg, és mivel az egész tábor miattunk, „fiatalok” miatt volt megrendezve, N.Z. unottan ráért a kezdeti zsenéimre is, amelyeket nem kevés szemforgatás, és a nem-tetszését nyomatékosan kifejező gesztus, továbbá egy-egy köhögésszerű spontán hangfoszlány után futott át; majd e véleményezésre szánt dilettáns írások végére érve, jó elemző módjára, azaz nem vesződve holmi bagatell általánosításokkal, olcsó biztatás, közhelyes irodalmi javaslat, esetleg egy-egy olyan frázis helyett, ami mindig, minden körülmények között elhangzik a világ összes irodalomtáborában, egyszerűen csak betartotta a hatásszünet íratlan szabályait, majd bűgő hangján azt bökte ki, hogy: „öregem, te még akár vért is szarhatnál a tehetségtelenségtől”. Ez volt az azóta is meglehetősen szerény munkásságomat érintő első igazi mondat, amely egyértelműen arra inspirált, hogy lehetőleg fejezzek be minden olyan tevékenységet, amely közvetlenül

vagy közvetetten ehhez a fajta kreativitást igénylő munkához kapcsolódik. A vér-
szarásról és az irodalomról szóló, látszólag össze nem illő csendes szavak, noha
akkor és ott teljesen elkedvetlenítettek, alapköveivé váltak egy napjainkig is tartó,
végeérhetetlennek tűnő barátságának, és teljes mértékben alakították át az iroda-
lomról szóló elképzeléseimet: rájöttem, hogy a véres szarból is lehet ihletet merí-
teni. Régi barátom tehát azon a napon, az ötvenedik születésnapján újra felhívott,
és sok-sok év elteltével immáron megint csak hallottam azt a definiálhatatlan,
furcsa hangot, amelyen megszólalva N.Z. ekkor, ezekben a pillanatokban is, em-
lékszem, rögtön a tárgyra tért, és jó szokásához híven, mellőzve a köszönést és az
összes ehhez kapcsolódó felesleges tapintatosságot, a telefonban csak egyetlenegy
lassú, már-már utasításszerű kérést mondott: „nőt akarok!” Mivel tudta jól, hogy
baráti óhajait mindig is szívesen teljesítettem, pláne akkor, ha születésnapj kíván-
ságáról volt szó, lassan, nagyon-nagyon lassan elmondta e nőhöz tartozó feltétele-
it, amelyek, noha nagyon régóta ismerjük egymást, most is úgy szóltak, mintha
parancsok lettek volna: „ne legyen túl szép, mondta, ne legyen túl csinos, és ami
a legfontosabb: ne tudjon pingpongozni!” Emlékszem, e kérés hangzott el, és N.Z.
a kívánalmainak elmondása után, meg sem várva, hogy születésnapja alkalmából
felköszöntsem, olyan erővel csapta le a telefont, mintha az élete múlna rajta, alá-
támasztva azt az örökös és megcáfolhatatlan tényt, hogy a posztmodern költők-
nek nemcsak az írásai, de néha a cselekedetei is teljesen értelmezhetetlenek. Mert
N.Z. nemcsak irodalomtörténész, de költő is volt, és nem is a legrosszabb fajtából;
az a típus, akinek hiába javasolja azt az ember, hogy miért nem ír inkább a haza-
szeretetről, az Alföldről, Trianonról, a kisebbségbe szorult, kétségbeesett magya-
rokról, vagy a magyarságba beleőrülő, és annak idején a Duna-parton vígan ha-
lászgató nagyapa haláláról, tőle megszokott módon csak int egyet, majd
ellenérvként pusztán annyit válaszol, hogy: „a lírába foglalt faszukac-vérzésnek
sokkal nagyobb téje van”. Miután barátom vadul lecsapta a telefont, azonnal tud-
tam, hogy kit fogok felhívni, és azzal is tisztában voltam, hogy ha a nő vállalja

a felkérést, és képtelen a pingpong nevű játékra, ezen az éjszakán valami olyasmit fog kapni, amire még talán az eddigi prostitúcióban eltöltött évtizedei során egyetlenegy- szer sem volt példa: jó pénzért nem fogják megbaszni. N.Z. ugyanis rendkívül erkölcsös és tisztelettudó költő volt, aki gyerekkori szerelmével, Ferminával és fiaival, Alfonzzal és Lajossal élt együtt abban a Rákoskeresztúron lévő, Boldogságlep 9. cím alatt felépített luxusvillában, amelynek, ahogy mutatta nekem sok-sok évvel ezelőtt, a kétszáz négyzetméteres medencéje mellett elhelyezkedő aranyberakásos bárpujtjának drágaköveit ő maga csiszolta fényesre. N.Z. hirtelen történő telefonlerakása után azonnal annak prostituáltként a számát tárcsáztam, akit csupán azért fogok X.-nek nevezni, mert, miután elmondtam neki, hogy írni szeretnék róla, ő maga kérte neve elhallgatását; mindezt azért tette, mert úgy gondolta, hogy az irodalom csak és kizárólag rosszat tehet a hivatásával. „Ki akarna már baszni egy regényhőssel?“, tette fel a költői kérdést felvetésem után X., az általam ismert egyetlen olyan nő, aki ugyan sohasem kereste a szerelmet, mégis megannyi férfival volt dolga, és erősebb testalkata miatt sem túl szépnek, sem túl csúnyának, sem pedig túl csinosnak nem volt mondható, tehát külsőleg tökéletesen megfelelt N.Z. barátom születésnapjához. X.-et egyébként az Aphrodité nevű királyhalmeci lebujban ugyancsak évekkal ezelőtt ismertem meg úgy, hogy mai napig is tisztán emlékszem, miután túl volt egy aktuson, csak állt ott cigarettával a kezében, és a semmibe révedve tökéletesen határozta meg a kurvák ars poeticáját: „akárhogy basznak is meg, mondta, a perverzióknak is kell, hogy legyen méltósága!“ Ezt szögezte le évtizedekkel korábban a nő, a nő, aki miután felvette a telefont, kissé kétségbeesett hangot hallatott, és meglepődését kifejezve többször is megkérdezte tőlem, hogy valóban én vagyok-e, majd miután teljes mértékben megbizonyosodott arról, hogy tényleg személyesen velem kommunikál, N.Z.-től tanulva, azonnal a tárgyra tértem: azt kérdeztem tőle, hogy tud-e pingpongozni. X. válasza korántsem lepett meg, hiszen a „nem, de már többször basztak meg ping-pong-asztalon, az is számít!“ reakció legalább annyira jellemezte őt, mint az a tőle származó újabb szentencia, amit nem kevés nosztalgia és reményteliség kíséretében milliószor mondott el barátságunk első évtizedeiben; ez a szentencia, emlékszem, úgy szólt, hogy: „nem tudsz nagyobbbat mondani a pék faszánál“. „Nem tudsz nagyobbbat mon-

dani a pék faszánál”, jelentette ki mindig X. akkor, amikor még gyakori vendége voltam, és amely években még sihederként nemcsak a női bájak iránti folyamatos rajongás, de a hárijános-típusú nagyotmondás is minden kétséget kizáróan hozzátartozott a természetemhez; X. a pékről és méreates férfiaságáról szóló közkedvelt szólásmondásával valós történetet elevenített fel, hiszen abban az időszakban tényleg volt egy, a foglalkozása szerint pék kliense, aki valószínűleg elképesztően nagy férfiasággal rendelkezett. És újra csak eszembe jut az a gondolatfoszlány is, amit X. ugyancsak e nem mindennapi pénisszel rendelkező kuncsaftjáról hangoztatott, amely gondolat a nő boldogságtól csillogó szemének, továbbá merengő, nosztalgikus múltba révedésének kíséretében, a „hátról baszott és a torkomban éreztem!” szavak segítségével szokott a leggyakrabban formát ölteni. E sok-sok évvel ezelőtti merengések elhessegetése után a valóságban is visszatértem X.-hez, a telefonhoz, és elejét véve a nő meglepődésének, felhívtam a figyelmét N.Z. barátom néhány ilyen-olyan különtségére, amitől e prostituáltként sokat megélt régi ismerős, emlékszem, egy kissé megrökönyödött; „Tényleg nem fog megbaszni?” kérdezte vissza a tehetetlenek hangján, majd tetőzve megszeppenését azzal az epekedő kíváncsisággal, amellyel általában csak a tapasztalt kurvák tudják megkérdezni a világról keveset tudó, írással próbálkozó középkorú férfiakat, a következőt szót suttogta: „Buzi?” Emlékszem, tisztában voltam azzal, hogy X. ezt kellő komolysággal kérdi, ezért egyszerűen csak annyit válaszoltam, hogy nem, nem buzi, hiszen gyerekei is vannak, és felesége is van; költő, tettem hozzá nyomatékosan, mintegy ezzel bizonyítva barátom heteroszexualitását, amire a nő meglepő módon a tudatlanok sajátos kételkedése helyett, akik flegmán, vállvonogatva azt szokták ilyenkor kijelenteni, hogy minden költő buzi, egyszerűen csak azt válaszolta, hogy: „én is írok verseket”. „Vidd el neki az összeset”, javasoltam, majd mondandómat kiegészítettem azzal, hogy „N.Z. biztosan örülni fog, ha viszel neki szövegeket, hiszen ma ünnepli az ötvenedik születésnapját”; ezután pedig tudattam a nővel barátom lakásának címét, a rákoskeresztúri boldogságtelepet, az irodalmi apanázból felépített luxusvillát, és azt is hozzátettem, hogy a helyet egészen biztosan meg fogja ismerni, hiszen N.Z. villája mellett egy hatalmas luxusmedence és darabonként fényesre csiszolt drágaköveket tartalmazó, aranyberakásos bárpult is található; majd azt is közöltem vele, hogy ha lehet, legyen ott este nyolcra. Az

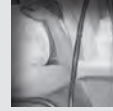

utasítás után, N.Z.-től okulva, ugyanolyan gyorsasággal és hirtelenséggel csaptam le a telefont, mint barátom néhány perccel korábban, prezentálva ezzel azt, hogy a posztmodern költők értelmetlen versein kívül az értelmetlen cselekedeteiből is sokat tanulhat az ember. X. természetesen házhoz ment a Rákoskeresztúron lévő Boldogságtelep 9.-re, a kétszáz négyzetméteres luxusmedencével ellátott luxusvillába, és ott is töltötte az egész éjszakát. Bár aznap este ismeretlen okból költő barátom felesége és a gyerekei sem voltak otthon, mindkettejük állítása szerint egyértelműen az erkölcsi távolságtartás volt jellemző rájuk: azaz valóban nem basztak. E helyett pingpongoztak, vagyis N.Z. pingpongozni tanította X.-et, megmutatta neki a fonákos leütést, a tollszárfogást, majd Bilbao-meccseket és Mézga családot néztek, fürödtek a medencében, ezt követően pedig sor került X. verseinek felolvasására. A nő pedig ezzel a tetteivel, mivel neki nem kellett vért szarnia a tehetségtelenségtől, eléggé komolyan hozzájárult N.Z. irodalmi termékenységéhez, és annak formai és tartalmi megújulásához. Felkavaró írásai, illetve izgalmas személyisége barátom ez alkalom után írt kötetének, az *Állati feleségnek*, a *Perverzió méltóságának*, az *Egy kanál análnak* és a *Pék éke* címűnek is egyértelműen a gerincét képezik; sőt egyes verseit maga a nő írta, aki, ugyanarra hivatkozva, mint ami miatt a neve eltitkolását kérte („ki akarna már baszni egy költőnővel?”), teljesen ingyen járult hozzá opusainak más név alatt történő megjelentetéséhez. Közös ismeretségükről tudni kell, hogy N.Z. még a feleségének, Ferminának, továbbá a gyerekeinek, Alfonznak és Lajosnak is bemutatta X.-et, aki furcsamód mindhármukkal jól kijött. Egy dolgot viszont fontos megjegyezni, hogy bár mind N.Z., mind pedig X. utólag egy kicsit másképp mesélték el megismerkedésük éjszakájának eseményeit, X. mintegy mellékesen számolt be arról, hogy az N.Z. hálósobájában lévő éjjeliszekrényen aznap este, a *Kámaszutra* és a *Szürke ötven árnyalata* mellett valóban egy „geci vagány” Márquez-kötet volt, ami szerelemről, boldogságról meg nőkről szólt; ebből, reméljük, napjainkban is kijut az ötvenedik születésnapját éppen töltő költőknek és irodalomtörténészeknek. Azt a kérdést pedig, hogy X. honnan tudta ilyen jól, hogy pontosan mi is volt N.Z. hálósobájának éjjeliszekrényén, soha nem tettem fel; talán az már nem ide tartozik: úgy néz ki, örökre kettejük titka marad.

JÖVŐBE TEKINTŐ DELPHOI FÉRFI, OLAJ, VÁSZON, 110x100 cm, 2016-2017

NEMES Z. MÁRIÓ

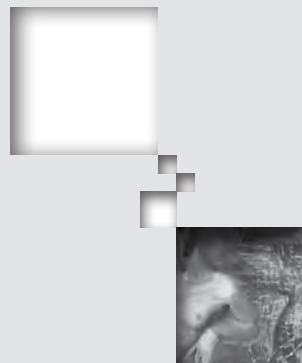
„FÜR DEN LIEBENDEN IST DER TOD EINE BRAUTNACHT“

FEAT. CHARLES BUTTGEREIT & ZOLTÁN NÉMETH

Rappelezvous+necro+love&gs+l'objet+1991+qu+1987+2ahUKEwjltJ21hMDo+nous+vîmes+mon+âme+Ce+CgNpbWcQAzIECAAQEzoGCAAQHhATOGQI-IxAnOgIIADoECAAQHjoGCAA+beau+matin+ruemorgue.com+tagnekromantik2/+d'été+si+doux+Au+détour+d'un+sentier+une+charogne+leopoldmuseum.org/en/collectionhighlights146+infâme+Sur+un+DeathandLife+lit+semé+de+cailloux+DeathandLife+Les+jambes+en+l'air+comme+une+femme+lubrique+Brûlante+DieRückehrederLiebendenToten+et+suant+les+poisons+deutsch&hl=hu&sxsrf=ALeKk03U9n0Z1s2qZmyjNky9Bt+Ouvrait+d'une+façon+nonchalante+GoreGoreGirls+et+cynique+Son+ventre+plein+d'exhalaisons+Le+soleil+rayonnait+Revealedtohaveocculttattoosonherabdomen+sur+cette+pourriture+DeathandLife+Comme+afin+de+la+cuire+à+point+Et+de+rendre+a+centuple+à+la+grande+Nature+undyinglove+Tout+ce+qu'ensemble+elle+avait+joint+Et+le+ciel+regardait+la+carcasse+superbe+Pietro_Pajetta__Der_Hass__1896.jpg+Comme+une+fleur+bluray.highdefdigest.com13414nekromantik.html+s'épanouir+La+DeathandLifepuanteur+était+si+forte+que+sur+l'herbe+Vous+crûtes+vous+évanouir+Les+mouches+bourdonnaient+sur+ce+ventre+putride+D'où+sortaient+de+searchq=novalis+Tot+liebe&sxsrf=ALeKk01G32emJbw+noirs+bataillons+DeathandLife+unhealthyhabitofusingdeadbodyparts+De+larves+qui+DeathandLife+coulaient+comme+un+épais+liquide+Beidesgiltalseines:sichindieLiebeundindenTodversenken+Le+long+de+ce+vivants+haillons+Tout+cel+descendait+montait+Kabelbinder+comme+une+vague+Ou+JoesSäuberungsAktion+s'élançait+en+pétillant+On+eût+dit+que+le+corps+enflé+d'un+souffle+vague+Vivait+en+se+multipliant+BettydismembersRob«corpse+Et+ce+FileA_Magician_by_Edward_Kelly.jpg+monde+rendait+une+étrange+musique+Comme+l'eau+courante+et+le+vent+DeathandLife+Ou+le+grain+qu'un+vanneur+d'un+mouvement+rythmique+Agite+et+tourne+dans+saaatchiart.comprintDrawingEROSTHANATOSII19209/3619909viewson+van+Les+formes+s'effaçaient+et+n'étaient+plus+qu'un+rêve+Une+ébauche+Kabelbinder+lente+à+venir+Eigen-

tod+Sur+la+toile+oubliée+et+que+l'artiste+DasLiebe-
sMassaker+achève+Seulement+par+le+souvenir+Der-
rière+les+rochers+une+chienne+inquiète+Nous+Ro-
bertbringshomeawholecadaver+regardait+Deat-
handLife+d'un+oeil+novalisfolgtdergeliebteninden-
tod1.18190463+fâché+Epiant+le+moment+de+vltnaion.
combloodlustnecrophiliainterviewnekromantikdirec-
torjorgbuttgeret+repandre+au+squelette+Le+mor-
ceau+qu'elle+avait+lâché+Et+pourtant+vous+serez+se-
mblable+à+cette+DerPeniswirdmitKabelbindenabge-
bunden+ordure+A+cette+horrible+infection+Etoile+
de+mes+yeux+soleil+de+ma+DeathandLife+nature+-
Vous+Kabelbinder+mon+ange+et+ma+passion+Sie-
reitetzumOrgasmus+Oui+telle+vous+serez+ô+la+Ver-
söhnungstod+reine+des+grâces+Après+les+dernier+-
DeathandLife+acremments+Quand+vous+Kabelbinder+i-
rez+sous+l'herbe+et+les+floraisons+grasses+Moisir+par-
mi+les+ossements+Alors+ô+ma+beauté+dites+à+la+-
vermine+theneondemon585aac7c4c9e+Qui+vous+man-
gera+de+baisers+DeathandLife+Que+j'ai+gardé+la+for-
me+et+l'essence+Eigentod+divine+Fremdtod+De+mes+a-
mours+décomposés!+Kabelbinder!

NAGY HAJNAL CSILLA

AZ UTOLSÓ EMBER A FÖLDÖN

Nem volt az egészben semmiféle
pátosz. A férfi tudta, teljesen
véletlenül alakult ez így,
bár ha bármiféle szándék is
közrejátszhatott volna, majdnem biztosak
lehetünk benne,
most
ugyanitt tartanánk.

Napjai voltak hátra.

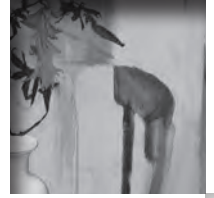
Erről persze nem volt bizonyossága,
ha a pusztulás iránti fel-feltörő vágyat
nem nevezzük annak.

Azt viszont pontosan érezte, hogy
egészen egyedül van.

Érezte, ahogy még életben maradt
szerelmei lassan elpárolognak a bolygóról.

A férfinak nem lett volna ideje bárkát építeni,
de ami ennél jobban zavarta, hogy
mostanáig
ez eszébe se jutott.

Az emberek egyébként már rég nem érdekelték.

Egészen korán rájött, mennyivel több
álmot,
szerelmet és
szervedést talál majd
az állatok világában.

Olyan kevés idejük volt együtt, ha
mindent összevetett.

Korábban is rájöhetett volna.

Az égre, a földre, az óceánokra gondolt,
valódi lakóikra a mélyben:
mert akárhogy nézzük is,
akármelyik közeget,
egy állat mindig a mélyben él.

Az utolsó ember a vége felé
megenyhülve gondolt
halott szerelmeire,
megenyhülve gondolt önmagára is,
mert tudta, ez most úgysem
az a helyzet, melyen az a bizonyos bárka
szignifikánsan
változtatni tudott volna.

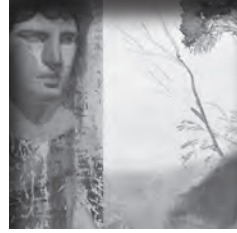

Hisz ő maga is
annyiféleképpen pusztult már el, és most
mégis itt van, és most
mégsem számít ez a tény.

Nem maradt más ezen a földön, csak
az utolsó ember történetei, és most,
hogy végre nem volt már kinek,
elkezdhetette elmesélni őket.

Ettől a gondolattól tébolyult
nevetésben tört ki,
visszhangzott tőle a bolygó
összes halott molekulája,
a férfi még utoljára átjárt
minden égboltot,
minden óceánt,
a földet és ami alatta van,
emlékezett, ásott, burjándzott,
jegyzetelt.

Végül, mikor már csak órái
voltak hátra,
felült egy torony tetejére,
előhúzta zsebéből egy fehér gólya tollát,
üres lapokkal teli könyvet vett maga elé,
és még utoljára elmosolyodott.

Az utolsó ember a földön a
pusztulás könnyedségének birtokában
nyitotta fel a szőrmével borított könyvet,
és rövid gondolkodás után annyit írt a címoldalra:
Állati férj.

SOKAK REGGELIJE, BREAKFAST OF MANY, OLAJ, FATÁBLA, 40x30 cm, 2015-2017

POLGÁR ANIKÓ

„VIZET HOZUNK, POHÁR NÉLKÜL”

N. Z. KUNSTKAMERÁJÁNAK OLVASÁSA KÖZBEN

Pillanatok, melyekben a tárgyak elveszítik működési funkciójukat. Tárgyak, melyek nem maradnak meg az embertől kapott rendeltetési keretek között. Elveszítenek formát, állapotot, halmazállapotot. A szöveg szublimációja zajlik előttünk, szilárdból folyékonnyá, majd légneművé lesz, aztán visszafordul a folyamat: visszafojtott lélegzettel figyeljük, ahogy a gáz egyszer csak szétfolyik a papíron, aztán megszilárdul, megmevedik.

A betűk nem rezgő részecskék, nem fagnak be a vers szilárd keretei közé. Inkább „kulcsok, amelyeket csak újabb kulcsok nyitnak”. Kulcsokat kapunk, de mihez? Nem látszik, a kulcstól a zár, a zártól az ajtó. Nem lehetünk benne biztosak, most nyitották-e ki előttünk valamelyiket, s most invitálnak-e egyre beljebb, a sokszor nyitott ajtón keresztül az apró, mégis a tágasság érzetét keltő szobákba, vagy ellenkezőleg, épp most zárult-e be valamelyik, vagy sorra mindegyik, s mi kirekesztünk, idegenként, idegenkedve, elidegenítve.

Egyszer úgy érezzük, szabad a mozgás valamennyi formája, ugrálhatunk, lépkedhetünk, úszkálhatunk, lebeghetünk a jelentések között, négykézláb vagy kiegyenesedve járhatunk, lassan vagy tempózva, máskor meg bilincsekként kattannak ránk a versek, lefognak, lebéntanak, alighogy belekezdünk az olvasásba. Poétikai és egzisztenciális börtönökkel szembesülünk: „Fogantatásakor lánccsörgés hallatszott az anyaméhben.”, „Születéskor rögtön belecúszott a négy bilincsbe, láncokba és fém fejszorítóba, amelyeket anyja tartott a lába közé.”

Olyan ez a verskötet, akár egy kolloid: apró, könnyű részecskék lebegése, levegőbuborékok folyékony anyagban. Egy szuszpenzió, amelyben a lebegő részecskék soha nem ülepednek le, mindig mozgásban maradnak. Az összetevők könnyen szétválaszthatók, látszólag függetlenedtek egymástól, néha viszont váratlanul egymásba érnek, egybenőnek, összekapcsolódnak. A szövegek apró kis csomagok, összegöngyölve, leragasztva, forgathatók őket, rakosgathatók, nem találod a masni végét, nem elég a körmöd, hogy kivájd a csomagolópapírt, beletörök az ollód is. Tárgyszerűek, merevek, saját alakkal, térfogattal, élettelenül, mégis testnedvek dőlnek belőlük, ha beléjük mélyesztesz egy kést.

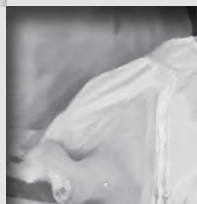
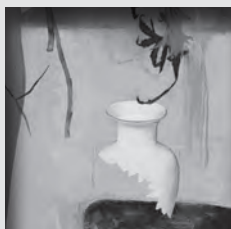
Mintha a gondolatokat belenyomkodnák egy-egy apró palackba: az olvasó nyitja a dugót, már nem nehezedik a versre akkora nyomás, durran az egész, mint egy pezsgősüveg, ugrálnak a nyakunkba meg a ruhánkba a felszabadult buborékok. Mondatok összehajtogatva, egymásra rakva, begyömészölve sűrűn egy-egy zacskóba, táskába, szekrénypolcra. Elég a zacskóról leszedni a zsinórt, a táskának felkattintani a peckét, szélesre tární a szekrény ajtaját.

Híg és könnyen folyó anyagok vagy nehezebben mozdulók, viszkózusak: szétcsurgó, forró aszfalt, itallá olvadt nyelv, magzatvíz, eső, nyál, olvadó jégcsap, vér, vizelet, ondó, vodka, táguló folyó. Hideg hó helyett izzó korom.

„A hal vízbe írt regénye, a madár levegőbe húzott betűi, idézetek.” Minden élő lény a saját közegébe írja bele létét. A gépek közege az ember: A gépek az emberi testre írnak. „A klaviatúra regényt gépelt az ujjbegyére.” „Amikor beszélt, fúrógéppel fúrta magába a szavakat.”

Ki beszél ezekből a szövegekből? Néha mintha egy kamera pásztázná végig a tájat vagy az ember szűkebb környezetét, egy narrátorhang pedig kommentálja a látványt. A vizualitás szavakba kódolódik át. A kamera beközelít egy-egy részletet, pl. egy repedést a ház falán (a látvány sugallja a megfordított perspektívát, a vers mint egy magyarázó képaláírás azt bizonygatja, hogy nem a házfal repedt meg, hanem a ház maga „épült a repedés köré”). A fa alatt levelek hevernek, de ha megfordítjuk a képet, fent a levelek, sűrűn egymásra rakódva, s alattuk a fa, fejjel, lombbal, ágakkal lefelé. A látvány maga is mintha photoshopban készült volna: a falba ütött szög mögül kiretusálható a fal (marad a „szög, félrehajtott fejjel, a levegőbe ütve”), a levelek alól is eltüntethető a fa.

Nem mi költöztünk a lakásba, hanem a lakás nőtt körénk. A fogsor közelről olyan, mint a zongora billentyűi: a fogak fehérek vagy feketék. Az ajtó is egyedül maradt az ürességben, letörlődtek mellőle a falak, eltűnt a ház: egy nyílászáró, amely nem használható rendeltetészerűen, nincs is rendeltetés, a dolgok nem rendeltettek, nem rendelődnek alá semminek, a rend, ha volt is, kifordul önmagából. Fejjel

lefelé nyílik a virág, gyökerei a levegőben. Könyvek helyett csak könyvborítók sorakoznak a polcokon.

Az írás a papír belsejében reked, láthatatlanul. Megcserélődik fönt és lent, kint és bent, -ban/ben és -on/en/ön, kicsi és nagy. A repülőgép alatt zsugorodik a föld, le is törölhető. Vagy vele törölhető le más, mint egy zsebkendővel, amit kidobtak a gép ablakán. Miért ne lenne össze-vissza dobálható? Egy hatalmas virág miért ne nőhetne át egy porhanyós, puha, csupa agyag földgolyót? Ugyanaz a folt közelről, kézbe véve egy kis szőlőlevél, fönről, egy légi felvételen egy temető: egy szőlőlevél alakú zöld folt a város térképén. Néha csak a narráció, a beszédpozíció változik, egyszer a kameraszem mutatja, a személytelen beszélő kommentálja („Egy pohár víz pohár nélkül.”), máskor a többes szám első személyű narrátor éli át ugyanannak a dolognak az abszurditását: „Vizet hozunk, pohár nélkül.”

Vérző világ ez, mégis érzéketlen: mindennek bőre van, lüktető belső részei, mégis nyekereg, csikorog, szétszedhető, lecsavarható, megszerelhető, akár egy gép. Robotemberek és nyálkás gépek: egy puha és nedves fémvilág. Annyi bennük a huzal, a csavar, a drót, az elektromosság, hogy nem tud fájni, ha megműtik őket, amputálják valamely testrészüket, ha szülnek vagy elvetélnék. Gépies a sexualitásuk, beprogramozható, ugyanaz végtelen sokszor lejátszható, újrakódolható, visszaporgethető. Nincs tétje, nincs érzésvilága, hacsak az örömet nem érezzük mögötte, a gyártás örömet, az előállítás vagy a lebontás kreatív energiáit. A mozgás is élettelen, felpörög, ha bekapcsoljuk, s még bűg egy darabig a fejünkben, miután kikapcsoltuk. A testnedvek (az ondó, a vizelet, a menstruációs vér) szenttelenül begyűjthetők, tárolhatók, figyelhető, hogy változik a halmazállapotuk. A testrészek, az emberi váladékok laboratóriumban tárolt kísérleti anyagokká lesznek, rajtuk bármi kipróbálható, nem a biológia vagy a biokémia diktál, hanem az élettelen fizika és a mechanika. Felfüggesztődik pszichológia és etika, helyüket logikai operációk, retorikai konstrukciók foglalják el. Egy mondat szerkezetbe bármi behelyettesíthető, egy emberi bőrre bármi ráírható, egy szervezetbe bármi bepakolható, begyömöszölhető vagy bármi kiszedhető belőle. Egy testről bármi levágható,

a rendszerében bármi megcserélhető. Lehetnek a belek az arcon, a vénerek a szájban, a vérzuhatag a garatban: mégsem lesz nehéz kimondani a szót, nem is érezzük majd a betemetett, megfullasztott hangképző szervek erőlködését. Sőt, minden rendkívül könnyű lesz és gyors: mi sem egyszerűbb, mint odavetni egy-két szót, kivájni egy-egy szemüveget. Ezekkel a zsilettel vágott szemekkel ilyennek látszik a világ.

Persze nem mindig nézünk s nem is mindig kifelé fordulunk. A narrátor néha megszólít valakit, a másikat, őt vagy téged, bemutatja, hogy működik ez a gépi interakció családtagok, szerelmesek, barátok között. Egy magányosnak elég betűket kihalászni a tengerből és összerakni belőlük őt, téged, a másikat. Aztán jön a rettegés, „mert azt akarod, hogy elolvassalak”. Mitől is lehet itt megijedni? Saját szövegünk ennyire szembefordulhat velünk? Vagy csak az üres homok lesz félelmetes, mely a tengerbe újra visszamosódott betűk helyén marad?

Befőttes üvegbe gyűjthetők az arcok, eltorzulnak, de jól elállnak. Az emlékek a spájzban tárolhatók, a múzeum akár egy megbontatlan, lepecsételt éléskamra. Egy-egy kis vers az azelőtt és a most ütközőterében születik: az idősíkok találkozása az emlékezés során. Ilyenkor egy egyes szám első személyű narrátor töredékes feljegyzését, naplójegyzetét, memoárrészletét, vallomását olvassuk. Az egyik bejegyzés „a menstruáló nők számára kijelölt istállóban” születik, máskor a narrátor saját magzati korára, születési körülményeire emlékezik: „Engem együtt szült meg az egész család...”, „Szétnőttem anyámat...”, „Három ikertestvéremet elevenen faltam fel az anyaméhben...”

Máskor a hihetetlen történetek, a mirabilia, a furcsaságok egy-egy mondatos összefoglalását kapjuk, nem a megrökönyödés hangján, hanem tárgyilagosan, mintegy nyersanyagként felkínálva további feldolgozásra. Mintha az ismerkedő rovat hirdetésszövege és a bűnügyi hír egymásba csúszna, a gyilkosságok nem a megdöbbentő ügy kriminológiai vonzatait hordozzák magukban, hanem az elkövető önképének, imidzsének a kialakítását szolgálják, a gyilkos mintha csak az elért eredményeit, az érdemeit sorolná: „Megöltem az apámat, az anyámat, fiamat, lányaimat. Késsel. De az egyiket esernyővel agyon.”

Egy apa olyan tempót diktál a fiának biciklizés közben, hogy a gyereknek „a megérltetéstől hosszában felrepednek az erei”. Egy embernek többől levágta mindkét lábát a vonat. Egy kádat emberbőrbe varrtak bele. Egy gyermek szem nélkül született. Egy kamasz „cipzárt talált a hasfalában”. Egy embert feldaraboltak, hogy megértsék „a működés titkát. De már nem működött”. Egy gyereket lélegzés helyett fuldokolni tanítottak a szülei.

Egy mai fordított Pügmalion-sztori: egy nő saját testével melegítette fel a radiátort, „majd férjhez ment hozzá”. Egy anyának és egy csecsemőnek a szülés után levágták a fejét, „kicserélték, felvarrták a másik testre”. Néhány gondolat átmászott a könyvespolcon az egyik könyvből a másikba. „Egy nő cigarettázva szült.” „Egy idős hölgy tizenöt éve gyűjti műanyag tasakokban a szemetet a háza köré.”

Az emberi test kifordul önmagából. Darabokra hull. Itt-ott találsz egy-egy száját a járdán, arcot a betonban, beleket az arcon, szétpattant fogsort. Elborzadsz: emberhúsdarabokon lépkedsz. Akarsz-e tovább menni? Lehet-e tovább is menni ennél? „Szótűd: benne lélegzik az összes mondat.” Benne a nyers szívet pofozó tenyér, s a sörösüvegdarabbal kivágott csikló, a szétnyílt fejű csecsemő, a szájba beelégő arc.

A szülés nem misztikus, nem természeti, nem biológiai, még csak nem is orvosi jelenség, hanem kultúrtechnika, mint az írás, az olvasás, a számolás, technikai utasításokon alapszik, gépiesen leírható, programozható. A magzat szétszedhető és összerakható, mint egy legó, a csecsemőről lehántható az anya, sőt a csecsemő maga is lefejt, levedli magáról a szülőt.

A testrészek is gépiesek, az idő oda-vissza halad, öreg és fiatal egymásba ér. Kötések alakulnak és kötések bomlanak fel: néha kevesebb, néha több a kitermelődött energia. Zsákokban a szemét, elárasztja a földet, de a hulladékgyűjtők sterilek, jól zárnak, nem terjeng belőlük a bűz.

Minden önmagába ér: az esőt elmossa a következő eső, az egyik villámba belecsap a másik. A gyümölcs visszaszárad a magba, a vers visszagyömöszölődik a szóba, a szó a betűbe, a betű a kézmozdulatba. Eltakarható és kitörölhető az idő, nem csak hátra, előre is: „Minden másodpercben kimondott egy szót, amely elfedte a következő másodperceket.”

ÖNARCKÉP ALÁMERÜLÉS KÖZBEN,
OLAJ, VÁSZON, 180x160 cm, 2012-2019

MACSOVSZKY PÉTER

VERSTORONY
ÖTVEN
ÖTVENEDIK
MONDATBÓL

Németh Zoltánnak, szeretettel

50. (A szerénység kora): Asztalomon a cédulák, a fehér papír szólított, de a fejemben nyüzsgő szavak megakadályozták, hogy koncentráljak.

49. (A szabadság dilemmái): Hiszen az ilyenkor véghezvitt tettek a történelmi folyamatok meghatározó és azt előreindító erőkként hatnak tovább.

48. (Életem): Az örökkévalóság abban a falban van, amelyet láttam, nem az időben.

47. (Nero, a véres költő): Egyedül ténfergett a palotában, nem is elégedetlenül.

46. (A lakoma): Mikor Agathón házához ért, a kaput nyitva találta, és itt, mondotta, mulatságos élményben volt része.

45. (Az ajtó): Elképedve hallgattam, először történt meg, hogy valaki referenciát kívánt volna rólunk.

44. (A Mester és Margarita): A költőnek mindez újdonság volt, figyelmesen hallgatta Mihail Alekszandrovicsot, reá függesztve csillogó zöld szemét, s csak ritkán csuklott, halkan szidva a szörpöt.

43. (Gondolatok): Scaramouche, akinek csupán egyetlen dolgon jár az esze.

42. (Őrült bölcsesség): Úgy tűnik, itt csak két lehetséges megoldás van.

41. (Művészeti írások): Bohóckodik; javíthatatlan óvatosságból.

40. (Milyenek a magyarok): Ez a folkór izzó valóság, őrizi a zenei oktatás, és gyakran stadionokat megtöltő együttesek muzsikálják a legkülönbélebb feldolgozásokban.

39. (Fékevesztett evolúció): Napjainkban a paradicsommadarakat fenyegeti ilyen veszély.

38. (Oroszlánszáj): Azt gondoltam: nicsak, mi történt?

37. (A Föld söpredéke): Ismét úton voltunk, várva, hogy a házat fogadásunkra alkalmassá tegyék.

36. (Látáscsapda): A hetvenes évek közepére kialakult kényelmes, megszokott és unalmas puritanizmus idegen számomra.

35. (Utak önmagunkhoz): Valószínűleg ismered László Ervin professzornak, a Budapest Klub megalapítójának a nevét, aki Einsteinre hivatkozva üzeni nekünk: „Nem oldhatunk meg egy problémát azzal a gondolkodásmóddal, amely azt előidézte.

34. (A rossz demiurgosz): Tudjuk tehát, kit tegyünk felelőssé, kit pocskondiázzunk, hiuságunknak hízeleg, oltalmat jelent, ha minél távolabb állítjuk fel méltatlanságunk bölcsőjét.

33. (Hangyaboly): Mily óriássá növelt, mily jelentőssé dagasztott, mily ártóvá mérgezett itt fantázia és tilalom!

32. (Amor fati): Ezért kell újra és újra fölhaladni újabb és újabb cilineket és micineket, amelyek még nem rezistensek.

31. (Gyakorlati verstan és verstani gyakorlatok): Ha a költő teremtő génusz, akkor feladata nem meglévő szabályok helyes (és találékony) alkalmazásában áll, feladata nem az imitáció, hanem ellenkezőleg: a szabad szellem és képzelet alkotóerejének eredeti felhasználása.

30. (A számítógép és az agy): Tízértékű jel lehet például egy elektromos impulzusban, amely tíz meghatározott vezeték valamelyikén jelenik meg.

29. (A szó mágiája): Elnémult.

28. (A mester én vagyok): Hogy mit művelt velem e kis semmiségért?

27. (Éjszaka utazás előtt): A tenyerem végigcsúszott az oldalán.

26. (A költők élete): Már a kezdet kezdetén beszámolt Rachelnek a viszonyáról.

25. (Fejezet a szerelemről): Micsoda üres szó.

24. (A függőségtől az intimitásig): Visszatérve erre a lányra, számolgattam a töltelekszavakat, és párhuzamosan figyeltem a mondanivalójára.

23. (Aki nem tartott velem): A pillanat elmúlásával a gondtalanság eltörlődött, de az általa megvilágított arc nem lett semmivé, vagy pedig oly módon homályosult el, hogy maga a homály vált az arcává.

22. (Pán halála): Ezt mondták a sirató nimfák, a növények, a kövek, a halott Pán-arca.

21. (Részeg józanok): Még hét-nyolc év után is előfordult vele, ha megpillantotta az Öreg szép, szakállas fejét a járókelők forgatagában, hirtelen elborította egy szorongás, lámpalázhoz hasonló furcsa érzés.

20. (Julien könyve): Az állomás rendőrsége szerencsére már rutinból kapta el őket, vagy kiabálás közepette, de a váratlan élmény, a szokatlan zajok, az élet újratudatosítása rögtön tompított a még pár perccel azelőtti lelkiállapoton.

19. (Sorsomról van szó): Utazások!

18. (Éjszaka Chilében): Mikor aztán elérkezett a nap, csupa bizonytalanság és tanácstalanság lakozott a lelkemben, nem tudtam, mit vegyek fel, reverendát vagy civil ruhát, ha a civil mellett döntenék, vajon melyiket válasszam, ha pedig a reverenda mellett, akkor meg azon vívodtam, hogyan fogadnak majd.

17. (Ifjú évek): Gergely pápa púpos fiúcska volt, és olyan finom arca, feje volt, mint a szent ostyának, amelyet hetenkint magához vett.

16. (Az indulatok megsemmisítése): A tévhiték béklyójába bonyolódó, tanulatlan, közönséges ember nem szabadul meg születéstől, öregségtől, haláltól, bánattól, szomorúságtól, fájdalomtól, keserúségtől, kétségbeeséstől, nem szabadul meg a szenvedéstől, mondom nektek.

15. (A bábeli kubikos): Lehajolt, és öreg kezeivel kotorászott a szerszámok között, valamilyen ócska ekében megvágta az ujját, nem törődött vele, kiemelt a lomok közül egy faragott nyelvű csákányt.

14. (Egy csepp a kárhozattól): A friss bőr most újra érzékeny.

13. (Két versor között): Megölhetett volna szerelemmel is: térdeit átkulcsolhatta volna nyakamon, és megfojthatott volna.

12. (Régi magyar mondák): De Attila előtt egyszerű, négyszegletű fatányér állott: ő csak húst evett.

11. (Uri muri): Majd lesz, majd lesz Zóltánkám, fene piszok féreg a, az ember az hiszi, hogy nincs, oszt a végén moshatja a búzát, mégis lila lesz a kenyere.

10. (A teljesség felé): A sok ál-valóság közt képzeletedre van bízva az igazi valóság helyreállítása.

9. (Hogyan működik az elme): Ilyen határvonal a fenti számok között is felfedezhető; a jobb felső sarokból fut a táblázat alsó részének közepe felé.

8. (A kollázs): Köztudomású, hogy 1930 őszén tettem meg azt az utat, amelynek révén nekiütköztem valóságnak, s amely a valóság ösvényére parancsolt, annak a realizmusnak az útjára, amelynek kusza sejtelmét már hosszú ideje ösztönösen magamban hordoztam.

7. (Egy kínai nyár): Még egy ideig csak akácсорok futnak mellettünk, majd egész mezőségek vízre terülő kövér lótoszlevelekből, aztán biciklisták jönnek egyre sűrűbb bolyokban.

6. (A némák): Mert a tulaj kurtán csak azt mondta: ha nem tetszik, fel is út, le is út.

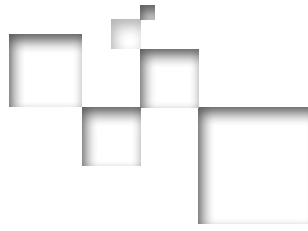
5. (Alkonyodik, a bárányok elvéreznek): Mikor az első őszi szél leszállt a hegyekről, s én rögtön, már az első éjszaka – amikor még kertekben aludtam – meghültem s köhögni kezdtem, vad kétségbeesés fogott el – azóta se hagyott alább, de állandósulva, megszoktam már kissé.

4. (Egy életed van): Mi lesz a feleséggel, férjemmel, anyámmal, apámmal?

3. (A pozsonyi metró): A bolygóváros ugyanis egy ősbolygó körül kering, át lehet oda menni hidakon, hajóval, jár a villamos, épül a metró.

2. (Ifúságom, Érsekújvár!): A Kisköz és a Nyitra töltése között talán még a mi utcánkhoz tartozott „Parti-Bencze”-nek – másképpen „Fagyos-Bencének – a portája.

1. (Anyám címére): Ötven évvel ezelőtt!

TERÉK ANNA

MIFÉLE IDŐ, MIFÉLE ÉSZ

Németh Zoltánnak, születésnapjára

Végül utat tör magának úgyis
mindannyiunkban a fény,
két nap közé csíp és forgat
bennünket a Nap körül,
belesimít múltásába, akár
kéz a húst, nyers tésztajába
a bureknak.

Varsóban most biztosan esik,
felhasítják a tornyok az eget,
aztán a városra csorog a víz,
csillognak az ablakok, de nevetnek
gyerekeid a hűlésnek induló városban,
Magda kenyérral siet
hazafelé a boltból,
a tetők szélén galambok áznak,
tolluk színét beleoldja az ég
saját szürkeségébe.

Ünnepli a múltást most minden,
észrevétlenül tombol az idő
a sejtekben. Reggelente
újraíródik minden.
Kinyújtott tenyérrel hagyni kell,
talán az egészen nevetni kell,
mert miféle idő, miféle ész
lenne képes tenyerén
megtartani az éveket?

KUKORELLY ENDRE

KINÉZET*

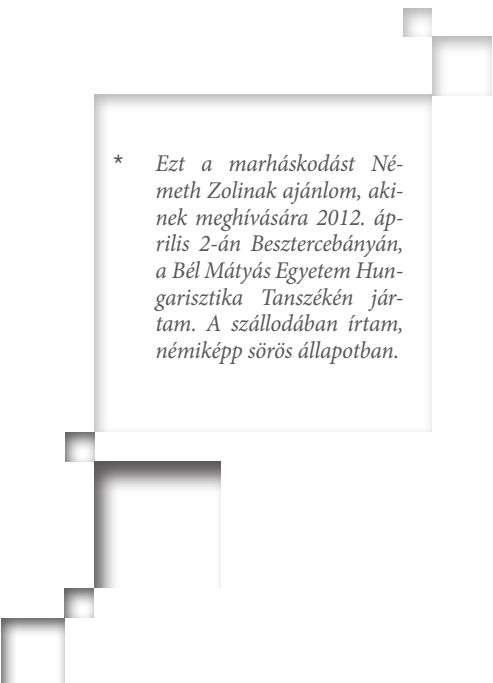
Kinéztem egy képet ha volt
talán a képcsarnokba' volt
vagy volt ott valami képbolt

Ha kinéztem volt egy képet
talán az egyetlen szépet
ami ábr'zolta a népet

Egy képet ha volt kinéztem
az árát meg ha tetéztem
a boltossal megbecéztem

Volt kinéztem egy képet ha
nem volt rajtam ruha noha
a kereskedőn volt ruha

Ha képet kinéztem volt egy
éniségemhez de jól megy
tisztára passzol hozzá.

* *Ezt a marhászkodást Né-
meth Zolinak ajánlom, aki-
nek meghívására 2012. áp-
rilis 2-án Besztercebányán,
a Bél Mátyás Egyetem Hun-
garisztika Tanszékén jár-
tam. A szállodában írtam,
némiképp sörös állapotban.*

LESI ZOLTÁN

TISZTELT BIZOTTSÁG,

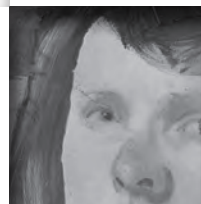
meglepődtem, amikor minden előzetes egyeztetés nélkül a drogteszthez vett véremen nemi tesztet is végeztek. Titokban akarták tartani a vizsgálatokat, de valaki szivárogtatott a sajtónak.

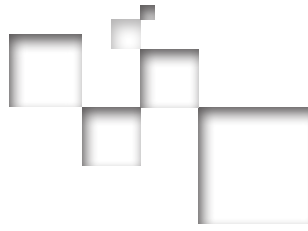
A hiénák rám szálltak. Megdöbbenéssel fogadtam kételkedésüket az iránt, hogy nő vagyok. Ha gondolják anyám vagy a hűgaim megmondják ki Caster Semenya.

A falumban már öt férfi is feleségül akart venni. A berlini olimpia stadionban lettem bajnok, ahol Dora Ratjen a náci olimpián százötvenöt centit ugrott és a negyedik lett. Ma emiatt már nem emlékeznénk rá, de később öt is kivizsgálták, hogy tényleg nő-e. Engem is meg fognak hurcolni?

Egy nő legyen csinos és hordjon mindig szoknyát, de egy atlétától azt is elvárják, hogy fusson gyorsabban, ugorjon magasabbra, legyen izmos. Nekem csak az egészségem fontos és szeretnék a versenyeken futni. Álmomban, a limpopói lány az olimpiai dobogón állok, de lelöknek, mert fekete vagyok. A teszt óta úgy érzem, mindent elveszíthetek, ezért felkerestem azokat a női atlétákat, akikről a bizottság szintén kimondta, hogy férfiak.

Caster Semenya

ELJÖTTEM MEGLÁTOGATNI

a mosolygós Santhi Soundarajant.
Egy üres bútorok nélküli házban lakott,
csak egy matrac volt feltekerve a sarokban.
Santhi üstökösként tűnt fel az atlétika világában.
Most 35 diákját edzi, a legtöbbjük
mélyszegény környezetből jött. Santhi nemrég
még egy viskóban lakott India déli csücskében,
és az egyik tanítványának apja felajánlotta
neki ezt a kis házat, ahol meglátogattam.

Santhi iskolai sporteseményeket nyert,
majd tizenegy nemzetközi érmet nyert Indiának.
2006 decemberében a 25 éves Santhi
jó eséllyel indult a dohai Ázsia-játékokra.
Úgy futott, mint akinek az élete múlik rajta.
Amikor célba ért, a földre vetette magát
és felnézett az égre, majd a kamerákba.

Ezüstérmet nyert.

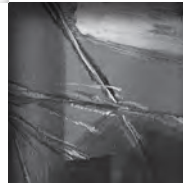
Másnap behívták egy vizsgálatra, később derült ki, hogy nemitesztet végeztek rajta. A jelentést, ami szerint Santhinak nincsenek női nemi jegyei, elküldték az Indiai Olimpia Bizottságnak. Neki pedig telefonon mondták meg, abba kell hagynia a versenyzést. Később aláírtak vele egy angol nyelvű dokumentumot, amiből szinte semmit sem értett, hogy elveszik tőle az érmet, és nem kapja meg a díjért járó pénzt sem.

A nemi vizsgálat dokumentumait nem mutatták meg neki, de bekerült a TV-be, ahol kigúnyolták, hogy miért ment férfiként női versenyre. Két huligán megtámadta az utcán, de szerencsére el tudott futni.

Hazaköltözött a szülei viskójába Tamil Naduba. Amiért küzdött, minden elveszett, újra a nyomorral és a kilátástalansággal küzdött. Depresszióba esett és öngyilkosságot követett el, de az egyik barátja pont jókor érkezett, és megmentette.

Edzői diplomát szerzett, és most Mayiladuthuraiban tanít fiatalokat, bízik benne, hogy olimpiai bajnokok lesznek.

RECONNECTION, OLAJ, VÁSZON, 180x160 cm, 2012-2020

JUHÁSZ TIBOR
MŰSZAK UTÁN

hazamennek.

Nem messze a várostól már szántók következnek,
a madárijesztőket nézik. Fák és villanyoszlopok
váltják egymást, jelzőtáblákkal. Néha egy turistajelzés,
egy kicsavart törzs ragadja meg a tekintetüket.
Aztán csak megvonják a válluk.

Faluról falura kevesebben lesznek.
Van, aki a táskája pántját morzsolgatja,
pedig az ő arcán sincs nyoma idegességnek.
Az emelkedők tetejéről belátni mindent,
de ami elterül és a lankáktól cakkos vonal,
meg előtte a felhők, amik ilyenkor vörösek
már erősen, nem gondolkodtatnak el senkit.

Később a kerítések, a postaládák mellé
akasztott ételhordók, a kutyaólak, a gyom.
És a busz, ahogy megfordul az utolsó templom előtt.
A sofőr még egyszer végigvezet
az úton, ami, mióta felnőtt, az övé,
és amit mindenki más is a magáénak tud.

JOHANNA SINISALO*

A FEHÉR EGÉR

Nézegettem az üveg alatt az egeret.

Rózsaszín, szőrtelen farka volt, akárha puha gumiból készült volna. Mozgott az orra, és a bajsza úgy remegett, mintha állandó légáram mozgatná. Néhányszor helyben megfordult, aztán a hátsó lábaira állt, és hevesen szimatolt a levegőben. A feje majdnem elérte a labirintus mennyezetét, és megpróbálta megszagolni a felette levő kemény üveget, mintha fontolgatná, lenne-e értelme próbálkozni a széttörésével. A kis karmos lábai is egészen rózsaszínűek voltak, a karmai annyira picinyek, hogy az újszülött példányokon szabad szemmel talán észre sem lehetne venni.

„Itt”, mondta Soili, és megkopogtatta ápolat körmeivel a ketrec másik végét. „Itt egy sajt darab.”

„Én úgy tudtam, hogy az egerek igazából nem szeretik a sajtot”, motyogtam.

„Az illat a fontos”, vetette oda Soili lekezelően, mintha hülyeséget mondtam volna. „Az erős illat. Az motiválja az egereket. A jóllakott egér csábító illat nélkül nem menne sehova, és ez az egér még éhes is. Az éhség az első és a legfontosabb szükséglet. Végeztünk kísérleteket a szexualitás szerepével kapcsolatban is, például a labirintus végében elhelyeztünk egy éppen párzási időszakát élő ellenkező nemű egeret. A motivációja nem volt ugyanolyan erős. Ha egy egérnek lehetősége van választani olyan helyzetben, amikor étel- és szexhiánya van, akkor elsődlegesen mindig az éhségét fogja kielégíteni.”

Soili hangja egy monoton előadás tónusán hullámozott. Az üveg fölé hajoltam, és követtem az egér mozgását. Elérte az első sarkot, és egyértelműen azt fontolgatta, hogy merre tovább. Balra fordult. A saját pozícióból láttam, hogy az út zsákutcába vezet. Egy kicsit sajnáltam őt. Arra gondoltam, vajon megértene-e, ha kopognék az üvegen. Ha felnézne, jeleznék...

Az egér elérte a zsákutca végét. Figyeltem, ahogy megrándul.

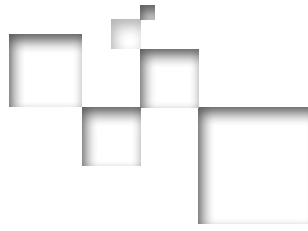
„Észrevetted?”, kérdezte Soili sejtelmesen. „A rossz választás elkerülése és a tanulás érdekében az egér gyenge áramütést kap, ha rossz folyosót választ. Az egeret gyorsan megtaníjuk, hogy elkerülje a helytelen döntést.”

Soilira pillantottam. „És ez nem fáj neki?”

Az arcán gúny és bosszankodás keveréke látszott. „Az ilyen típusú kísérletek adják a kérdéseket. A te feladatod az egerek gondozása és a ketrecük tisztán tartása. Ha vala-

* Johanna Sinisalo finn író. Legutolsó regénye, az *Auringon ydin* (A Nap magja, 2019, G. Bogár Edit fordítása) magyarul is olvasható.

melyikre szükség van, akkor erről értesítenek, és az etetést időben megszakítod. A munka nem nehéz, de időigényes, ezért vagy te itt. Korábban laboránsok feleltek érte, te vagy az első civil szolgálatos. Elég sok múlik rajtad, hogy bevezetjük-e.”

Bólintottam. Gondolataim villámsebessen elrepültek valahová a majdani interjúszobába, ahol a munkaközvetítő felteszi a megkerülhetetlen kérdést. És én azt válaszolom: „mint laboratóriumi egérőr”. „Mint micsoda?” kérdezi a fehérgalléros úr. „Egérőr”, mondom újra. A férfi szeme a bámulattól elkerekedik majd, a szájával csettint és...

„Miért mosolyogsz?” hasított bele Soili hangja a fülembe. Lekényszerítettem az idióta vigyort az arcomról. „A munka haszontalannak tűnhet, de nagyon fontos”, ismételte, s kezét a fehér köppeny zsebébe dugta. A szemüvege fényesen csillogott. „Holnap nyolckor kezdsz.”

Az első hét egyáltalán nem volt különös, a munka sem bonyolult. Az egek ketrecei számozva voltak, és a lista mutatta, mely példányokat kell naponta táplálék nélkül hagyni. Az éheztetéssel viszont gondok akadtak. Miközben az ételhordóimmal elvonultam a böjtölésre kijelölt egér ketrece mellett, nem tudtam szabadulni az érzéstől, hogy a tekintete követ engem. Néha azon kaptam magam, hogy butaságokat mondok nekik. „Ne aggódj, egér, hamarosan véget ér, csak gyorsan szaladj át azon a szaros labirintuson, és aztán kapsz sajtot.” Az egér pedig felállt a hátsó lábaira, a mellső lábak a ketrec falán, a bajusza vadul remegett, és nézett rám szurokcsepp szemekkel.

De ezt a harcot megnyertük, minden téren. Különösen, hogy hallottam róla, hogyan mentek a dolgok. Például amikor tízéves koromban a szomszédban lakó, ismerős srác bevonult, a sereg olyan volt még, mint egy cserkész tábor a mostani állapotokhoz képest. Habár csaknem egy évet kellett a rohadt senkiföldje erdőben eltöltenie mások parancsára, de a végén megkönnyebült és büszke volt,

és a haverjaival katonaszlangben beszélgetett, és furcsa szókapcsolatokat használt, és elmesélte, hogy ez és az a tizedes mi mindent csinált, meg hogy egyeseknek hogyan kellett a WC-csészét fogkefével tisztára súrolni, azzal az egyszerű gyerekméretű köpködős fajtával.

Most viszont: mindenki félt; őszintén félt és igazán.

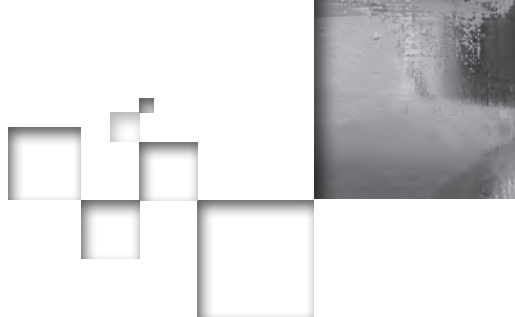
A bevonulók, csak lopva, mélyen a fejükből mertek kitekinteni, nyakukat behúzza, mint az állat, ha odújába viczorogva húzódik vissza. Soha nem mosolyogtak. Még voltak bebaszós búcsúbulik, meg ami ezzel jár, de mindig néhány nappal a bevonulás előtt tartották. Ha kicsit is másnaposan érkeztl, két hónapig tartott, míg megfedkeztl a következményekről. Ez itt a morál – tanulj. És a büntetés egyáltalán nem volt olyan játék, mint fogkefével WC-t mosni.

Legalábbis így járta a szóbeszéd. Maguktól kevesen mondtak el bármit is. Sápadtan és megöregedve jöttek vissza Lappföldről vagy a keleti határról, hogy várják, mikor fogja majd hívni őket a haza úgy igazándiból. Hogy tudott így valami megváltozni nyolc év alatt?

Soha nem tulajdonítottam jelentőséget a szüleim teozofikus világszemléletének, de mivel az nem követelt felekezeti táborokat vagy hasonlót, nem álltam ki a vallásból. Arra sem számítottam, hogy valaha is hasznát veszem. De amikor öt éve beütött az első istencsapása, a dolgok olyan félelmetesen gyorsan kezdtek el megváltozni, hogy már semmit nem lehetett tenni ellene.

Először egy olajfúrótorony gyulladt ki az Északi-tengeren, amit merényletnek tartottak. Aztán egy norvég felderítő repülőgép tűnt el a Jeges-tengeren. Majd egy szovjet tengeralattjáró-roncs bukkant fel Svalbard közelében. Mint derült égből villámcsapás, hirtelen NATO és szovjet vadászgépek kezdtek el kerülgetni egymást, mint macska a forró kását. Beterítették az egész Északi-tengert, egymás felségvizeit szinte milliméternyi pontosan érintve. A bombázók széles, lusta ívekben cirkáltak a vadászgépek felett. A víz színén benzin gyűrűzött, a hajókon gyufával játszottak. Két tűz között találtuk magunkat, és a haza hallatta hangját. Aki elmúlt tizennyolc, azt behívták. Aki nem volt frissen leszázalékolt fogyatékos, egykettőre besorozták vagy bebörtönözték.

A börtönök pedig öntörvényű helyek voltak ám, nem afféle üdülőközpontok, ahol tévézhetél, és idővel a szociálpszichológiai vizsgát is el lehetett végezni.

A hír széleseben terjedt, börtönbe pedig kurvára csak néhányan mentek. És azok a zakantak, akik a nők hadkötelezettségét a jogegyenlőség végső áldásának tekintették, megkapták, amiért könnyörögtek. Az egész nemzetnek mozgósíthatónak kellett lennie. Valamilyen okból – ah, nyilván azért, mert a nők spirituálisan sokkal érzékenyebbek –, a nőktől a vallási meggyőződést továbbra is elfogadták az elutasítás okaként, s nekem voltak erről papírjaim. A fejünket kívül-belül megvizsgálták, bonyolult keresztkérdéseket tettek fel, hogy bizonyítást nyerjen, tényleg úgy gondolom, hogy ölni tilos. Nem igazán volt mit bizonyítani, így megkaptam a ritka, civil szolgálatról szóló igazolást. Pedig a vallás-résznel volt egy trükkös pont, afféle 22-es csapdája: Ahhoz, hogy a hitvallás érvényes legyen, legalább öt évig egy, az erőszak minden formáját ellenző államvallás tagjának kellett lenned. És mivel a vallásszabadság korhatára 15 év, senki sem vehetett fel egy vallást korábban, mint 3 évvel a sorkatonaság előtt. Nálam ez is rendben volt, de az osztálytársaim és a gyerekkori barátok masíroztak az orvoshoz, a csajok úgy, akár a srácok. Mindannyian átestek a szűrőteszteken, a lányoknak pedig a bőrük alá benyomtak egy fogamzásgátló hormon kapszulát. Ha egy lány elég fifikás volt, hogy meglegyen a pocakja már a behívók idején, akkor persze megengedték, hogy megszülessen a gyerek, mielőtt bevonul. Csak kevesen próbálták ezt meglépni, miután közzétették, hogy az állam segíteni fogja az anyákat, s a gyerekeket pazar gyerekotthonokban fogja majd elhelyezni. Manapság nagyon kevés csajszi csináltatja fel magát sorozás előtt. Állítólag a kölykök nem ismernek fel téged, és te sem őket, ha a szolgálatnak vége.

Na és azok a körülmények, a rohadt egyenruha meg a hajvágás. Meg a tapintható, nagybetűs, démoni Félelem. Az emberek suttogtak hadgyakorlatokról, amiket annyira lelkiismeretesen és alaposan végeztek, hogy néhány újonc, ha eszébe jutott, még hetek múltán is ágyba vizelt éjjelente. Beszéltek napokig tartó légvédelmi kiképzésről, ahol a katonákat sokkolóval tartották ébren. És minden, minden egyes, Lappföldön, a Tornio völgyében vagy a keleti határon harci tapasztalatokat gyűjtögető fiú és lány reggelente azzal a reménnyel ébredt, hogy ma talán még egyetlen, a Jeges-tenger felett kihívóan keringő repülőnek és ott úszó hajónak sem jut eszébe még egy hajszálnyival közelebb kerülni a másik félhez. Belül kiüresedve és kiégve tértek haza. Nem szabadott újra megnöveszteni a hajukat. A katonai körzet engedélye nélkül nem változtathattak lakhelyet. Napokon és éjszakákon át készen kellett állniuk, ha megkezdődne az összeomlás.

Szóval az egérlabi nyert. Hat három. Habár az ott elérhető békesség legalábbis kérdéses volt. Pletykák terjedtek a biológiai fegyverek fejlesztéséről, az ideggázokról és mindarról a szarról, amit a nemzetközi egyezmények tiltottak. Azt hiszem, itt is – végeredményben – az egerek tanulási képességét csak azzal a céllal tesztelték, hogy az új citotoxin milyen hatással van egy teljesen kondicinált állatra, és változtatja át egy mindennek nekirontó, tébolyult élőlényvé.

Péntek este kocsmázni mentem. A törzshelyemen ajtóig állt a sor, így egy pillanatnyi mérlegelés után beléptem a szomszédos lebujba. Egy olyan hely, ahol bármennyi sört megihatsz. Rendeltem egyet és a pultnak támaszkodtam. Egyértelmű volt itt is – senkit nem érdekel más, csak a rétegekben gomolygó füst és az állandó, tompa hangzsvivaj.

Évekkel ezelőtt, amikor a jeges-tengeri válság csak egy volt a tucatnyi más opció között, egy lehetőség a „Mit lehet tönkrevágni a nagyhatalmak között” nevű játékban, akkoriban úgy tűnt, ha egyszer valódi háború fenyegetne, ez az elkényelmesedett tömeg életre kel majd, mintha utoljára tehetné. Féktelenül megteszik, amire eddig gondolni sem mertek, egy időre elfelejtik az alaptermészetüket, az összes nő és férfi, elérik, amire addig csak vágyakoztak. A valóság viszont nem ilyen. Hirtelen az összes újság, a tévé- és a rádióadó csordultig telt tiszta erkölcsű és hazafias tartalommal. Kétségkívül senki nem akarna összeterelni egy boldogan zajongó, eleven tömeget, majd hagyná magára a világvége ünnepén. Kevesebb ember üldögélt a kocsmában, mint azelőtt, és mindenki próbálta megmutatni, hogy nem bánatában vagy félelmében iszik, hanem csak úgy általában.

Egyszer csak egy rakás olyan vicces dolgot lehetett hallani, hogy egy finn kitesz tíz külföldit, és különböző hírességek feleségei adtak véleményt tarka magazinokban annak, hogy a nők kizárása a honvédelemből évszázados igazságtalanság és felháborító sovinizmus. És hogy ez meg az az aranyérmes síbajnok éppen hadnagyi rangot kapott. Azt hiszem, a legijesztőbb ebben, hogy egyesek számára, egészen nyilvánvalóan, minden aggodalom és reménykedés közepette felcsillan valami, amit nehéz másként látni, mint morbid örömet. Hogy végre történik valami igazán drámai és izgalmas. Biztosan azt képzelik, hogy ez egy kötelező köztes szakasz, mielőtt a szirénák üvölteni kezdenének, és dübörögve felbukkan majd kétmillió hőstörténet.

„Arra ott nem szállnak a legyek?”

Ittam egy kortyot a poharamból.

„Azt kérdeztem, hogy arra ott nem szállnak-e a legyek?”

Ez hozzám beszél. Lassan megfordultam. Három fiatal nő, kb. húszévesek. Iszom a sörömet, ezek meg kipécézték.

„Nézzétek, csajok, azt ott e'. A szaga biztosan vonzza a legyeket.” A nő látványosan legyezgette a levegőt az orra alól. „Le kéne vágnod a lófarkból.”

Behúztam a vállamat, és sikertelenül próbáltam elrejtetni a copfomat. Nem ez volt az első alkalom. „Válaszolj nekem, de rendesen, ha szépen kérdezek. Nem úgy szokták mondani, hogy a lófark töve bűdös? Sok legyed van már?”

„Ahogy gondolod”, próbálkoztam óvatosan. „Ez a civil jártatja a száját” – állapította meg a nő. Az étterem egy része ekkor óvatosan elkezdett érdeklődni, hogy mi történik az életnek ebben a zugában. „Kellene ennek idejönni mutogatni magát?”, hallottam kicsit távolabbról. „No, no, vannak most ilyen majmok” – kommentálta egy másik. Egy darabig nem jutott el, hogy rólam beszélnek, nem pedig a részeg csajokról. A poharamhoz fordultam, remélve, hogy megunják. Dehogyan, tudtam, hogy ezek az arcok egyhamar nem szokták megenni.

Az egyik nő közelebb húzódtott. Ugyanabban a pillanatban két másik sorakozott fel mögötte, mint két pótkocsi. Az első közülük ránehezedett a mellettem lévő pultra.

„Most megkérdem tőled egyenesen. Ez most egy egyenes kérdés. Szerinted ezt a földet nem érdemes megvédeni? Hagynád, hogy bárki idejöjjön, fegyverrel a kezében? Válaszolj, figyu, de őszintén.”

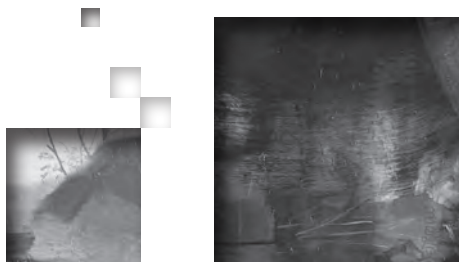
Bámultam a sörömbbe és próbáltam magamban hajtogatni: Tágulj innét, azt gondolod, hogy még nem próbáltam megválaszolni? Hogy még csak nem is gondoltam rá? Hasonló válaszokra, amelyekért így vagy úgy, de kaptam a pofámra? Majd kinyitottam a számat: „Szerinted ez nem elsősorban rám és a bizottságra vonatkozik?”

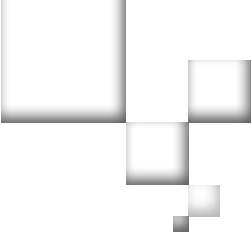
„Te egyszerűen csak nyúl vagy. Egy gyáva szarcsimbók. Semmiért nem vállalsz felelősséget. Csak a szomszédból nézed, amikor mások meghalnak.”

„Aztán ki fog most itt meghalni?”

„Ha te haldokolnál, azt hiszed, bárkit is érdekelne?”

„Téged nem kell hogy érdekeljen.”

Néztem a szemét, és láttam benne egy hullahegyet, és hogy miért gyűlöl engem. A halom tetején nem én feküdtem, hanem ő.

„Téged sem érdekelt. Felkínáltad a segged egy papnak, és már bent is voltál a civil semmirekellők között.”

„Ez nem igaz.”

„Akárhogyan is, egy nyavalyás lógós vagy. Valóban azt mondd, hogy ha valaki fegyverrel fenyeget, és esélyed volna rá, hogy megvédd magad, akkor sem tennéd?”

„Az az én dolgom.”

„Na figyelj ide, ezt a földet megvédeni egy kicsit mindannyiunk ügye, vagy nem?”
Egyetértő hümmögés a szomszéd asztaloktól.

„Én nem védem. Nem fegyverrel. Nekem más ügyeim vannak, és ez az én választásom.”

Hirtelen megjelent a kidobó, egy nagy, széles fickó, falként tornyosult fölöttünk.

„Van itt valami probléma?”

„Csak alapelvekről beszélgetünk”, mondta a nő, széles vigyorral, kicsit imbolyogva. „Csak egy kis ideológiai nézeteltérés.”

A kidobó rám nézett, vézna természetemre és copfomra, majd a három kisportolt nőre, és azt mondta: „A rend érdekében, talán jobb lenne lelépni.”

Míg a buszra vártam, ők ismét megjelentek. Nagyon jól tudtam, ez mit jelent. Az első ütés után szinte megkönnyebbültem, hogy nem kell tovább várakoznom. Szakszerűen jöttek, egymás után, gyomorba, fejbe. Valószínűleg az elején zavarba jöttek a sorrendet illetően, mivel semmilyen ellenállásba nem ütköztek, de aztán káromkodva folytatták egymás buzdítását, hajtogatva, hogy: te bűdös rohadt civil kurva. Habár a szemeimet szorosan becsuktam, minden ütés és rúgás fehér és vörös csillagképeket vert az arcomba. Szabálytalan gyors ritmusban kaptam őket, egyikük egyértelműen megpróbálta eltávolítani az arccsontomat, de feszes magzatpózba kupo-rodtam, hogy sehogyan sem sikerült neki. Egyébként is kapkodtak. Gyilkos kiképzést kaptak, meg is ölhetek volna, ha rendesen teszik a dolgukat.

Feküdtem a földön az oldalomon, karjaimmal védtem a fejem. A derekamra mért utolsó rúgás igazán élvezetesre sikeredett. Élénken eszembe jutott az álmom, amikor a fogaim szétmorzsolódtak a számban. Megmozgattam a nyelvemet. Sértetlenek voltak. Kinyitottam a szemem. Köröttem néhány pár láb. Úgy tűnt, a közönség. „Csak nincs valami baja?” kérdezte egy női hang. Valaki hevesen csitítgatta: psszt.

Felálltam. Zúgott a fejem, a neonshow utóképei a retinámon villogtak. Valószínűleg semmi nem tört el, de a testem néhány hónapig olyan lesz, mint egy leopárdé. Csak nem olyan ruganyos.

Oldalról néztem, ahogy Soili elvégzi a kísérletet. Határozott mozdulattal kivette az egeret a ketrecből, kinyitotta a labirintus ajtaját és betessékelte. Volt egy jegyzetfüzete és egy adatlapja. Az egér nem maradt a helyén, hanem azonnal futva elindult a betanult irányba. A második sarkon befordult, talpai megsúsztak a kanyarban. Egyszer csak befékezett. Megállt, hátrálni kezdett, majd ismét nekieredt. Megrezzent. „Amint az látható”, zendített rá Soili „megtaláltam a megoldást”. Az egér megtanult egy adott útvonalat, és most megváltoztatta. És azt is megfigyelhettük, hogy az újbóli tanulási folyamat kissé gyorsabb, mint az elején, vagyis az egér határozottabb módon kereste az útvonalat. Ez olyan, mint megtanulni a labirintus alapszabályait.

Az egér ekkor hátsó lábaira állt, és orrát az üveg felé emelte. Soili homloka összerándult. A rózsaszín fark vadul csapkodott, majd az egér elrohant ugyanabba az irányba. Ekkor áramütést kapott és reszketni kezdett, és megintcsak nekirontott a láthatatlan ellenségnek. „Ez nagyon érdekes”, dűnnyögte Soili, és jegyzetelni kezdett a füzetébe. „Csak egy bizonyos százaléku teszi ezt. Néha még be is görcsölnek a frusztrációtól.”

Az egér válogatás nélkül neki-, nekirontott a labirintus falának. Soili tekintete könyörtelen maradt. Az egér véletlenül, de rátalált egy átjáróra, amely nem zsákutcában végződött, előrerohant, és egy kereszteződéshez érkezett. Ott ült a közepén, s remegett a bajusza.

„A frusztráció bizonyos esetekben az egeret teljesen alkalmatlanná teheti a tanulásra”, magyarázta Soili. „Minden lehetséges módon tiltakozni fog a labirintuson való áthaladás ellen, pedig szüksége van az ételre. Ennek a példánynak sikerült megjegyeznie három labirintust, de ezt a negyediket már nem képes megtanulni. A büntetéstől való félelem és a táplálkozás igénye ugyanolyan mértékben fejlődött, s ez a példány már döntésképtelen, mert

nincs egyértelmű preferenciája a cselekvésre.” Ezzel kinyitotta a labirintus fedelét, és nyakconsípte az egeret.

„Elintézed? Most már használhatatlan.”

Lassan megráztam a fejemet, mert nem igazán akartam megérteni.

„Nézd meg jól.”

Soili egy fecskendőt és egy ampullát vett elő a fali szekrényből, átszúrta a tüt dugón, megtöltötte a fecskendőt, és a másik kezével felemelte az egykedvűen gubbasztó egeret. Egy hatékony kézmozdulattal benyomta a tüt a szegycsontja alá. Az néhányszor megrándult, és készen is voltunk.

„Még csak nem is fáj”, mondta Soili, és rámpillantott a szemüvege felett.

Meredten bámultam rá.

„Mi az istennyila!”, mondta Leo, amikor meglátta a péppé vert képemet.

„Ez semmi, látnod kéne a leszurkált egerek listáját.”

„Túl érzékeny vagy.”

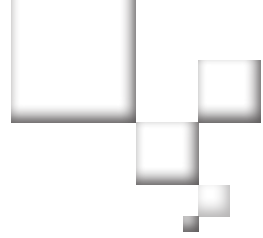
„Nekem nincsen állatkínzásban alapműveltségem, mint egyeseknek. A gyerekkoromat nem békaboncolgatással töltöttem.”

„Ja, és még azt sem tanultad meg, hogy felemeld a kezed, nehogy véletlenül odaverjenek.”

„Csak hagyj inkább békén”, mondtam, és hirtelen pokolian fáradtnak éreztem magam.

Leót igazából nem lehetett hibáztatni: két übernormális lánytestvére volt, az egyik tizedesként, a másik éppenséggel hadnagyként jött vissza az Akadémiáról. De őneki sem jutott eszébe, hogy a húgai milyen riadt-néma zombiként éltek meg a sorkatonaságot. Különösen a fiatalabbik, szinte mindig kopaszra vágatta a haját, és naponta gyakorolt egy légpisztollyal a ház mögött. Irtotta a verebeket.

Leo maga áprilisban vonult be, és ez volt az egyik oka annak, hogy többé nem bánt velem úgy, mint egy éve még, amikor kiderült a civilszolgálatom. Ő és a hivatalnok szülei egymással versengve próbáltak megértőek, nyitottak, előítélet-

mentesek és toleránsak lenni, és bárhogya is volt az én ügyem, de ahogy Leo bevonulása hétről hétre közeledett, furcsa módon elkezdtek megváltozni. Bizonyára látták valahol a tudatalattijuk hátulsó részén ugyanazt az odavetített hullahegyet, ami a csajnak látszott a szemében, ott a kocsmában, azt, amiből az én testem hiányzott. A kétségbeesés számtana ez: amikor veszély fenyeget, egymás után próbálsz sakkot adni, hátha úgy valami mégis megmenekül.

„Ezenkívül, egészen megszívtad ezt az egész támadást. Itt a példa.”

„Nem a rágcsálók miatt vertek meg.”

„Ez nem ide tartozik.”

„Tényleg?”

Leo és én, mint macska és... mégis egyelőre együtt maradtunk, valami miatt. Átmenetileg. Ami leginkább aggaszt, az Leo mellébeszélése: most ne menjünk hozzánk, menjünk máshova... Tudom, miért. Leo többé nem akar engem szembeállítani a családjával. A testvérei nyíltan gyűlölködő pillantásai, fintorgása, gúnyos nevetése akár szemtől szemben, részei voltak ennek valamiképp. És a szülei néha egészen mások voltak. Valószínűleg olyankor egy kisportolt katonafiú feleségéről álmodoztak. A legijesztőbb megfigyelés az volt, ahogy a beszédmódjuk megváltozott. Mostanság, ha szóba kerül a szituáció, a krízis, ami a fejünk felett lebeg és a gyomrunkat mardossa, többé már nem panaszkodnak és siránkoznak miatta, de minden második mondatuk hemzsegni kezd a rendkívüli, zéró értékű fogalmaktól, mint „nemzetbiztonság”, a „határok sérthetlensége”, „válságállapot” és „a honvédelem korszerűsítése”, amikor egy évvel ezelőtt még érthető szavakkal elnevezett értelmes dolgokról beszélgettünk. Még két évvel ezelőtt a véleményrovatokban a nők hadkötelezettségének szükségességéről lehetett olvasni, és a tartalékosok kiutazási tilalmáról mint az egyéni szabadság korlátozásáról. Most ugyanezek a dolgok válságállapotot jelölnek.

„Kettőt találhatsz, megkérdezik-e majd minden munkahelyen, voltál-e a seregben. És még kettőt, hogy mi lesz a reakció a válaszodra.”

Idétlenül elmosolyogtam magam, mikor eszembe jutott a jövőm: „Egérőr, igazgató úr”.

„Rajtam nevezsz?”

Leo dühös volt, ingerlékenyebb, mint valaha. A civilszolgálat miatt elég ritkán találkoztunk, de arra persze nem gondolt, hogy a hadseregben hónapokig nem látnánk egy-

mást, hogy én is meredt szemekkel járnék haza, és felugranék minden egyes közösen töltött éjszakán a legkisebb neszre, hogy hisztérikusan fussak egy kört. De biztosan becsülendőbb lenne.

Leo felkapta a kabátját és a kesztyűjét, és kivonult a bárból. Én maradtam a vize-
met kavargatva. Ahogy hazafelé ballagtam, tudtam, hogy Leo legkésőbb holnapután
felhívhat, és találkozhatnánk még. De valahogy először tudtam azt is, hogy a kibé-
külés csak gesztus lenne, és az is csak azért, mert ilyen átkozottul hosszú ideje együtt
voltunk. És most először megértettem, hogy hosszú távon ennek már nincs értelme.
A legrosszabb az volt, hogy a gondolattól nem igazán éreztem semmit. Persze, az agy
valamilyen önsajnáló része eléggé sajtott, de egyébként – ennyi volt. Nem voltak illú-
zióim sem, hogy találhatnék valami új és megértő srácot. Éppenséggel tudni véltem,
hogy az inkább a véletlentől függ, mint bármi mástól. Hogy csak néhány üveg sörre
vagy alkalmi együttlétre van szükség, lehetőleg egyszerre mindkettőre, és Leo lenne is-
mét a legfontosabb. Egy pillanatra biztosan. Aztán újra veszekednék és szakítanánk.
Miért ne. Ő még soha nem állított választás elé, még ha más véleményen is volt, nem
erőltette a hadsereget vagy a hajvágást. Ha csak egy olcsó fellángolás lett volna, ami
folyton falhoz állít, hogy őt vagy... akkor ő mindig az örök második lett volna. Lehet,
hogy tudott is róla. Nem azért, mert fanatikus lennék, hanem, mert ilyen igényekkel
sokáig nem lehet együtt élni. Ebben volt az ellentmondás: Nem tudta elfogadni a ci-
vilségemet, az viszont olyan izgalmas eszközzé tett, hogy érdemes volt velem maradni,
mostanáig.

Ezúttal én is valami más lettem, mint egy könnyen lázadó, kiállítható tárgy. Fenye-
getés voltam.

Egyszerre nagyon rosszul éreztem magam. Hirtelen eléggé biztos voltam benne,
hogy Leo nem fog hívni, és ha megtenné, az lenne az utolsó hívás. És a rossz érzésem
nem attól volt, mert tudtam, hogy ez lesz, hanem mert tudtam, miért. Ültem a padon,
és sípolvá vettem a levegőt. A gondolat ekkor már elég fájdalmas volt.

„Próbáltátok már valaha, hogy tudnak-e kommunikálni?” Úgy értem, ha betesztek a la-
биринт végébe egy olyan egeret, amely már ismeri az útvonalat, az elejére meg egy

olyat, ami nem, akkor meg lehetne figyelni, hogy az új egér könnyebben keresztül jut-e a labirintuson, ha az a másik tanácsokkal látná el a végéről és...”

Soili úgy bámult rám, mintha legalábbis örült lennék. „Szóval nem”, motyogtam, és elmentem a 28-as számú egérért. Még nem volt egyszem a labirintusban. Fehér és ártatlan.

Soilit savanyú képpel találtam, feszültnek tűnt. „Már jó ideje itt vagy, és naponta figyeled ezeket a kísérleteket. Szóltam a vezetőségnek, hogy szerintem néhány rutinkísérletről magad is gondoskodhatnál már. Ez nem igazán bevett gyakorlat, de tényleg hiány van személyzetből. Érdekelne?”

„Nem is tudom, mért is ne.”

Úgy tűnt, hogy a válaszom nem teljesen meggyőző, ezért folytatta: „Tudod, hová kell az űrlapra feljegyezni a futkározással töltött másodperceket, a helytelen fordulások és büntetések számát.” Az első vizsgálatnál ez elég. Egyelőre csak elvégeznéd az alapteszteket, a 28-assal kezded. Ez így világos?”

Bólintottam. Soili az órájára nézett, majd a mappájára mutatott.

„Itt találsz az egér számát. Figyelj oda a pontos címkézésre. Hiba nem fordulhat elő.”

28 éppen bement az ingujjamba, és felfelé mászott a blúzom alatt. Rohadt nehéz volt pókerarcot vágni.

„Világos.”

Soili megfordult és elment, mi pedig ott maradtunk a laborban. Én és a fehér egerek.

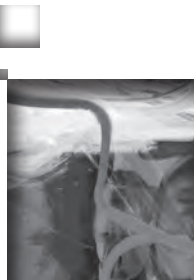
Kivettem az egeret a nyakamból, és feltettem a vizsgálóasztalra. Először üldögélve körbeszimatolt, fülelt, majd óvatosan elindult. Böngésztem Soili irattartóját. Az első futáspróbát vagy tucatszor kell elvégezni, aztán Soili visszajön, és beindítja a 14-, 15-, 16- és 18-as számút. Ezek már háromszor végigmentek, és megtanultak egyenesen átfutni rajta. Tudtam, hogy ezután a csapdává alakított labirintusba mennek.

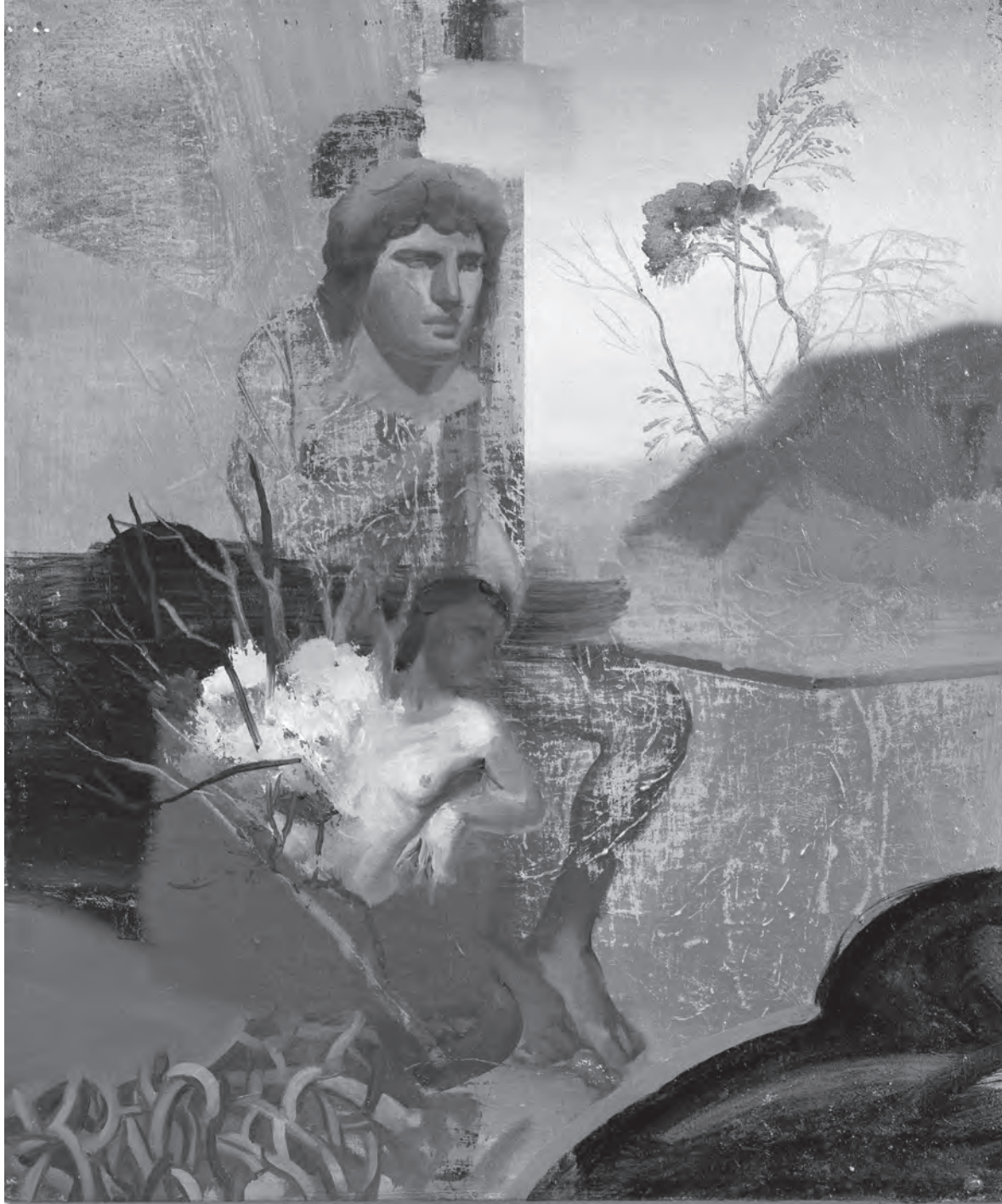

Vajon mit gondolnak Soiliról és rólam? Vajon Istenük voltunk, vagy a sors kegyetlen gépezete, ami sajttal csabítgat és fájdalommal fenyeget? Lehet, nem is tartottak minket semmire, mert ez volt az élet egyetlen formája, amit ismertek. Kivettem a laborban a hűtőből egy sajtot, és felvágtam sok-sok apró kockára. A labirintus minden egyes pontjába tettem egy darabot, és lekapcsoltam az áramot. 14, 15, 16 és 18 kezdhettek ünnepelni. Elrohantak a labirintus végéhez anélkül, hogy a csábító illatú oldalsó járatokra pillantottak volna. Felsőhajtottam. 28 a vizsgálati asztalon kalandozott a bajuszát remegtetve. Kezembe vettem és betettem a labirintusba. Beszaladt az első folyosóba és nekiszaladt egy darab sajtnak. Izgatottságtól remegve elkezdte enni. Mintha egy hangtalan jel érte volna el a 14, 15, 16 és 18-at. Óvatosan, tapogatózva elkezdtek visszafelé haladni a labirintuson keresztül.

Az üveg alja hirtelen tele lett fehér nyüzsgéssel és rágcsálással. Vajon azt gondolták, hogy megőrültek, vagy hogy világ bololdult meg? És hogyan reagáltak a következő kísérletre? Nem tudtam ellenállni a gondolatnak: Soili áll a stopperórával, nézi az egeret a labirintus elején, és az hirtelen visszanéz rá, feláll a hátsó lábaira, mellső lábait a fülére téve rákacsint, és a nyelvét szélesen kinyújtja.

Szaniszló Tibor fordítása.

RÉGI KOROK NOSZTALGIÁJA MÉG RÉGEBBI KOROK UTÁN,
OLAJ, VÁSZON, 60x50 cm, 2018

„A FÁJDALOM GALAXISA”

A HALÁLJÁTÉK MINT STRATÉGIA
NÉMETH ZOLTÁN VERSESKÖTETÉBEN

„Helló, a haldokló nap fényénél
A haldokló Földön
Én most egy játszótérről jelentkezem
Ahol az időmet töltöm”
(Müller Péter Sziámi: *Játszótér*)

A halál és a játék fogalmai a játék etnográfiai, antropológiai vagy épp metafizikai megközelítései során rendszerint egymással szembenálló terminusokként tűnnek fel. Hiszen míg a halál az emberi élet egy attribútuma, egyes értelmezések szerint annak vége és célja, állandó fenyegetettség, addig a játék olyan tér, időkeret és struktúra, amely éppen a hétköznapok elodázásában, a valóság dolgainak elfeledtetésében érdekelt.¹ Halált „játszani” többféleképpen lehet. Például az orosz rutletben a halál konkrétan biológiai tényné válhat. Kosztolányi versének zárata („akarsz-e játszani halált?”) szintén a játék fikcionalitásának kiiktathatósága okán hordozza a tragikumot. Ingmar Bergman műve, *A hetedik pecsét*² antropomorfizálja a halált, és a vele való mérközést viszi szintre. A Peter Greenaway filmje, a *Számokba fojtva*³ haláljátékok egész garmadáját vonultatja fel: a főszereplő kisfiú, Maszat egyik játékában (Nagy Haláljáték nevű labdajátékban) például a résztvevők rituálisan eljártsszák a *meghalás* folyamatát; de a film egészét átszövő motívum az állati és emberi holttestek meghatározott (játék)szabályok szerinti regisztrálása is, amely révén a haláltapasztalat a játéktérbe kerül át.

- 1 Ahogy Eugen Fink fogalmaz, „[a]z embert ittléte teljességében – azaz nem pusztán ittléte egy területén – a beálló és előtte álló halál határozza meg és annak szele lengi körül [gezeichnet]. Bárhová is menjen, mindig a halálba ütközik. [...]”. A játék ezzel szemben „megszóktet minket”, „»megtöri« a folytonosságot, életünk menetének összefüggését, melyet egy végcél határoz meg. [...] Ám úgy tűnik, amikor kivonja magát az egységes életfolyamból, épp akkor vonatkozik [bezieht] arra értelemgazdagon, méghozzá az ábrázolás módjában. [...] A komolyságot játsszuk, a valódiságot játsszuk, a valóságot játsszuk, a munkát és a harcot játsszuk, a szeretetet és a halált játsszuk. És ráadásul még a játékot is játsszuk.” Eugen FINK, *A boldogság oázisa: Gondolatok egy játékontológiához*, ford. HORVÁTH Dávid, Elpis, 2019/1, 12–15.
- 2 *A hetedik pecsét (Det sjunde inseglet)*, svéd filmdráma, 96 perc, r.: Ingmar BERGMAN, 1957.
- 3 *Számokba fojtva (Drowning by Numbers)*, angol–holland filmdráma, 119 perc, r.: Peter GREENAWAY, 1988.

Németh Zoltán *A haláljáték leküzdhetetlen vágya*⁴ című könyvében a „haláljáték” kifejezés egyszerre kétféle értelemben szerepel. Tematikus szempontból a „haláljáték” a test különböző megnyilvánulásainak feltérképezése, és a beteg test működésének dinamizmusában érhető tetten, a fájdalom, a diszfunkcionalitás, a korlátozott fizikai létezés (amelyet a kötet három ciklusa bemutat) a halál közelségének, közeledésének állomásaként értelmezhető. Másrészt poétikai szempontból a „haláljáték” maga a maszkos költészet, amely a kötet keretét, játékerét adja. A mű alcíme *Verses halálnapló*, eszerint egy haldokló (de legalábbis betegségekben szenvedő) elbeszélő önéletrajzi ihletésű versszövegeivel van dolgunk. A naplójelleget erősíti, hogy a versek mindegyike dátumozva van, és a második ciklus szabálytalanságaitól eltekintve a szövegek kronologikus rendben követik egymást. A kötet szerkezetét ez a (fiktív) időbeliség és én-történet határozza meg: a szövegek egyfajta folytonosságot képeznek: a kötetet a lineáris olvasási stratégia a kór dokumentációjaként teszi értelmezhetővé. Az *Utószó* narratív keretként működik: az elveszett, posztumusz kézirat közreadásának toposzával operál, amelyre a szerző eltűnése és valószínűsíthető halála után kerülhet sor. Vagyis ebben az esetben a „haláljáték” diskurzusjáték, amelynek szabályait a halál (valamint a halál előzményének, okának tekintett betegség) kulturális és irodalmi beágyazottsága, a róla való beszéd konvenciói, a halál- és betegségnyelv retorikai és szemantikai vonatkozásai jelölik ki. Ennek a játéknak a tétje volta képp a fájdalom nyelvi színrevitele, és a fájdalom szubjektumra gyakorolt hatásának a bemutatása. A vizsgálat éppen ezért arra irányul, milyen retorikai-poétikai technikák teszik lehetővé az efféle játéktér megteremtését.

A JÁTÉK TEREI

A kötet versei három ciklusra tagolódnak, az egyes verscsoportok pedig egy-egy valós intézmény / település megnevezéséhez kapcsolódnak. A *Helios* ciklus a Magas-Tátrában, a Csorbatónál található szanatóriumban játszódik; a *Roosevelt* a beszercebányai egyetemi kórházat jelöli meg helyszínként; a *Varanasi* (egyor Benáresz)

4 NÉMETH Zoltán, *A haláljáték leküzdhetetlen vágya: Verses halálnapló*, Pozsony, Kalligram, 2005. (A kötetből származó idézetek pontos helyét a későbbiekben a törzsszövegben, az oldalszám megadásával jelzem.)

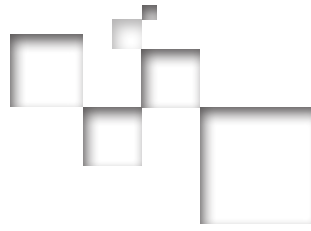

pedig India egyik legnagyobb települése, kereskedelmi és turisztikai központja, a hinduizmus hét szent városának egyike. A helyek a gyógyulás / haldoklás színhe-
lyei: olyan speciális terek, amelyekben a betegség, az egészség, a fájdalom és az ér-
zéketlenség dimenziói nyílnak egymásba: közös bennük, hogy a hétköznapokban
használt terektől eltérő, speciális szerkezettel bírnak. A szanatórium és a kórház
egymással rokonítható intézményei a modern társadalmakban olyan válság-hete-
rotópiaként⁵ funkcionálnak, amelyek más, konvencionális és hétköznapi helyektől
elválasztva léteznek, és csak speciális körülmények között, egyedi szabályok sze-
rint vehetőek birtokba: a kórház és a szanatórium a betegek, a pihenésre szorulóak,
a hétköznapok társadalmi rendjéből kivonuló egyének számára van fenntartva.
Jól érzékeltetik ezt a *Helios* és a *Roosevelt* ciklusok nyitó versei, amelyek egyaránt
a *Belépés* címet viselik, és beavatás-történetként értelmeződnek: „önnek gyanús
betegségek vannak, / ideje, hogy elgondolkodjon magán, / ha belenéz a fejbe, a saját
fejébe, / lehet, furcsa dolgokat talál [...] // holnaptól megváltozik az élete, / nézzen
körül, akár úgy is, mintha élne, / ha baj van, jól hányja ki magát, / viszont a tüde-
jét itt hagyom a gépben.” (*Belépés*, 9.) „a felvételi osztályon megakad / a szemem
a papíromon: / »a halál pontos időpontja:« / az ápolónő egy bekarikázott / hármast
ír melléje. [...] // fáj a prosztatája? / megforgatja mutatóujját / a végbelemben.”
(*Belépés*, 37.) Mindkét esetben az elkülönített, viszonylagos elhatároltságban lé-
tező helyre való bebocsátás rituáléja zajlik: a belépő „idegen” kapcsolatba kerül
a helyhez tartozó, „bennfentes” személyekkel, a nyelvhasználattal, az eszközökkel
(a tárgyakkal, gépekkel, az elkülönítést, azonosítást biztosító jelölőrendszerrel), és
átesik a vizsgálaton, a testrészek orvos vagy gépek általi érintése a betegség (és itt:
a beavatásra való alkalmasság) bizonyítéka lesz.

A szanatórium és a kórház azonban több ponton is különbözik. Elsősorban
a kezelt betegség más: az első ciklusban a tüdőbetegség nyomait érzük tetten, a má-
sodik ciklusban azonban urológiai problémák jelennek meg. Ennek megfelelően
a két hely státusza, az elzártság mértéke és jellege is különbözik: a *Helios* – hason-
lón más „irodalmi” szanatórium-leírásokhoz, így például a *Varázshegy* gyógyító

5 Ld. Michel FOUCAULT, *Eltérő terek* = *Uő, Nyelv a végtelenhez*, ford. SUTYÁK Tibor, Debre-
cen, Latin Betűk, 1999, 147–157.

intézményéhez – kivételes, kiváltságos hely, amelynek lakói az adott keretek között, egy sajátos mikrotársadalomban közösségi és privát életet élnek: „A beteget »szanatóriumba« küldik (ezzel a szóval illetjük a tüdőklínikát, és leggyakrabban ezzel írjuk körül a bolondokházát). Az eltávolított beteg a világnak egy sajátosan szabályozott változatába lép be.”⁶ „A romantika a betegséget [azaz a tébécét – N. Cs.] a semmittevés ürügyévé tette, és felmentette az embert polgári kötelezettségei alól, hogy csak a művészetnek élhessen. Így az ember visszavonulhatott a világtól anélkül, hogy vállalnia kellett volna e döntés felelősségének súlyát – erről szól *A varázshegy*.”⁷ A Helios lakói számára a betegség megélésében a közösségi terek, a privátszféra és a természet is realitást jelentenek: „Néha beülök a földszinten a bárba [...]” (*Rajz*, 29.); „kiszámítod, a bár legyen üres, vagy éppen újságot / olvasol.” (*Az első hét végén*, 15.); „Monthy Waters megjött, a jazz egyik királya, / eljött, mert várja őt a tüdőbetegek hada, / és a Tátra.” (*Monthy Waters*, 10.)

A két verscsoport (a szerkezeti és szituációs párhuzamok ellenére) radikálisan eltérő betegségtapasztalatot visz színre. A *Helios* beszélője számára a betegség csak abban az értelemben jelent korlátozást, hogy az egyént az adott helyhez, intézményhez köti, de a fájdalomalakzataival, a gyógyítási folyamatokkal nem hatol be az énbe, nem töri szét az önazonosságát. Ezt jelzik azok a helyek, ahol a betegség metaforizálható, külsődleges érzékletként (mindenekelőtt látványként) jelenik meg. Előfordulnak a kötetben a természet antropomorfizációja révén szerveződő leírások, amelyek a társai tájat az emberi testtel (vagy egy testrészsel, a tüdővel) azonosítják, illetve parallel módon jelenítik meg: „a köd, mint egy óriás tüdő, / amely egyre nagyobb lélegzetet vesz, / nyomja befelé az ablakot, / nézem az ágyról, / ahogy egyre kisebb lesz a szobám.” (*spleen*, 12.) „száraz tüdő: lassú élet. / a hegyekben nincs egyetlen mozdulat sem. / hétezer éve leszakadt egy domboldal. / most mögötte csordogál egy kis patak.” (*A Popradské pleso felé 1.*, 14.) „egyetlen hang sincs az erdő közepén / másfélezer méterrel a tengerszint felett. / nem hallom a lélegzetem, pedig hallanom kéne.” (*A Popradské pleso felé 2.*, 14.)

A táj antropomorfizálása és szubjektíválása a romantika öröksége, de József Attila és Szabó Lőrinc költészetében is gyakori eljárás. A betegség metaforizálásának

6 Susan SONTAG, *A betegség mint metafora*, ford. LUGOSI László, Bp., Európa, 1983, 43.

7 SONTAG, *i. m.*, 41.

gesztusa pedig az orvostudomány kezdeti, Hippokratész utáni fázisának technikáit idézi, azt az időszakot, amikor a medicina a historióé keretén belül értelmeződött, és a tudományos megállapítások alapját a megfigyelés és a közvetett információk összegyűjtése, elbeszélhetővé tétele jelentette (a ma használatos, matematikai, fizikai és biokémiai mérések alapján megvalósuló, kiterjedt diagnosztikai eljárások helyett)⁸, így a kóros jelenségek leírása szükségképpen a „fantazmák nyelvén” valósulhatott meg.⁹ Ez az orvosi tekintet, külsődleges szemlélés (amit a beteg működtet) azokban a versekben is megjelenik, ahol képet kapunk a vizsgálatokról és a diagnózisokról (pl. lélegeztetőgép [Az első nap, 11., Folytatás, 18.]; a betegség genetikai magyarázata [Belépés, 11., Üzenet, 27.]), de a fájdalom megjelenítése is rendszerint valamilyen eltávolító retorikai alakzat közbejöttével történik. A testről való beszéd egyik változata az eltávolító, ironikus forma, amely az *Aggteleki szerelemben* jelenik meg: „elnézést, a leoperált mellemen ül. / bocsánat, szégyellem is magam érte. / felkelne végre egyedül? / nem. hiányzik a végbelem vége.” (13.) Egy műtét borzalmi pedig az *Álom* című versben szerepelnek, így nem világos, a testen végzett műveletek, behatolások mennyiben azonosíthatók a betegségtapasztalat részeként, továbbá a vers retorikai szerkezete (hogy elrejtí a testrészekre vonatkozó birtokviszonyokat) nem teszi egyértelművé, hogy a beszélő alanya, álmodója vagy megfigyelője a beavatkozásnak: „átvágják a szemfehért, / égeti tarkóm mögött a hófehér párnát // amíg mozgás van, / addig trancsírozás folyik / kétoldalt”. (28.)

Az utóbbi szöveghelynek lehet olyan olvasata, mely szerint a betegség külsődleges tapasztalat, nem pedig fizikai érzéklet, de persze traumanyelvként is érthető – ebben az értelemben a szöveg épp a fájdalomérzet betörésjellegét és szubjektivitását rejti el. Ez utóbbi olvasatot erősítheti az, hogy a Helios betege számára folyamatosan jelen van egy másik tekintet, a nő tekintete, amely hozzájárul ahhoz, hogy saját (férfi) identitását fenntartsa. „A tbc mitológiájában a betegséget általában szenvedélyes érzelmek kísérik”¹⁰, írja Sontag: a szexus, a heteroszocialitás meghatározó rétege *A haláljáték*... első ciklusának is, és ez a csáth-i szövegvilágot, a naplóinak a tematikáját is felidézti: „A kétszázhetvenes szobából egy meztelen / Női láb

8 Vö. pl. ERDŐS Konrád, *Medicina és filozófia (III.) A mindenben ügyes ember* (kézirat, online) http://www.okoruzenete.hu/pdf/03-a_filozofia_szulofoldje/05-medicina_es_filozofia3.pdf

9 Vö. Michel FOUCAULT, *A klinikai orvoslás születése = Uő, Elmebetegség és pszichológia – A klinikai orvoslás születése*, ford. ROMHÁNYI TÖRÖK Gábor, Bp., Corvina, 2000, 92.

10 SONTAG, i. m., 33.

indul az étterem felé puhán, / Hangtalanul a hosszú szőnyegen.” (*Szanatórium*, 33.) „kék melltartó a fehér ing alatt / kérdezi: mi mennyire átható? / csak annyira, hogy megreppen / a két felágaskodó mellbimbó.” (*Utolsó vacsora a Heliosban*, 30.) „ked’ si už pretiahol tú chyžnú¹¹, / akkor foglalkozz vele.” (*Chyžná*, 20.)

A második ciklus helyszíne a kórház: olyan válságheterotópia, amelynek belső rendje és elhatároltsága jelentősebb a szanatóriuménál¹². Míg a szanatóriumban a külvilág és a gyógyulás helyszíne között létezik átjárás (lehetőség nyílik a kilépésre, például a természet bejárására, továbbá a belső közösségi terek lehetővé teszik a kapcsolatteremtést a betegek és egészségesek között anélkül, hogy a megszokott társadalmi interakciók konvenciói jelentős mértékben átalakulnának), addig a kórház megteremt a betegek és egészségesek közötti distanciát. A betegség jellege, gyógy módja és a fájdalom mértéke miatt a beteg mozgásában korlátozódik, ágyhoz, de legalábbis helyhez kötött: „mindenki lakonikusan fogadta a fájdalmait, / csak én vonítottam 4 órán keresztül / a WC-ben és a fürdőszobában? [...] a normális állapot: a láz, / 36,1-től 38,9-ig járja be a skálát, kihagyva a 36,4-et.” (*A normális állapot*, 45.) „»véres vizelet«-szagú vagyok, hiába zuhanyozom / naponta többször, folytonos hányinger és sok magamtól.” (*Véres vizelet*, 48.) „minden félpernyi örömeért – / hogy túl vagyok a műtéten, / hogy kibírtam fekvé estig, / hogy kibírtam fekvé reggelig, / hogy kivették a csövet, / hogy betették a csövet, / hogy sikerült kinyomni / egy újabb irtóztató vérdarabot – / újra és újra csak a folyamatos, / megállíthatatlan szenvedés.” (*Arányok*, 53–54.)

Itt a kívülről érkező hatások kizárólag a test által lesznek dekódolva, amely így egyaránt eszköze és „alánya” a megismerésnek: az a hely, ahol a tapasztalat végbe megy, destruálódása pedig a tapasztalat maga. Erre utalnak a következő szöveghe-lyek: „Bátran kísérletezzen a testével, / Ebben legalább nem akadályozhatja senki” (*Üzenet*, 27.), és „miközben operálnak, / toll lesz a kezemben” (*Mudr. Schlegel*, 38.). Találunk idézeteket, amelyek a testet valamilyen közvetítőként, médiumként metaforizálják, pl.: „homokszín arc halványuló, sárga jelekkel / hullafehérsége és

11 [ha már megdugtad azt a szobalányt]

12 FOUCAULT, *Eltérő terek*, 147–157.

hullamerevsége / most nemcsak szöveg, de tükör is.” (Kórház, 68–69.); „szíve egyetlen számítógép / egy véres képernyő / és a billentyűin keresztül / írja bele a betegségeit.” (Szívem, 73.). De az így nyert tudás, tapasztalat kimondhatósága mégis kétségessé válik, mert bár „nincs más, csak hús, / nincs más igazság, csak a test” (Utókezelés, 75.), azt nem lehet közölni: „nem fogok mesélni róla, / mert akkor ráállok egy hihető / vezérfonalra, / és eltakarja a fájó húst” (Kórház, 46.). „a nyelv nagy úr, / de elnémítja a test / artikulálatlan ordítása.” (Artikulálatlan, 50.) A Roosevelt ciklus verseire jellemző a naturalis, erősen vizuális megjelenítés, ezek a szövegek az előző ciklusnál hangsúlyosabban tematizálják a vegetatív funkciók működését: a *Belépés* (37.) például mintegy leltározza a létfunkciókat, a táplálkozástól egészen a halálig, máshol pedig a test mint kiszámítható működésű szerkezet jelenik meg: „buborékoló hangok. / nehéz eldönteni, / test vagy egy beépített műszer adja.” (Műszer, 38.) „most folyik a desztillált víz belém / óránként viszik el alólam / vödörkben a véres gennyes vizeletet” (24 óra mozdulatlanul, 40.).

Az első ciklusra jellemző „romantikus haldoklás”¹³, ahol a halál explicit módon nem jelenik meg, távol áll a második ciklus betegségkoncepciójától. A Roosevelt versei urológiai problémáról számolnak be, amely a test integritásának felszámolásaként, és egyfajta kasztrációs félelemként szituálódik, így nem a kiválasztottság érzetét nyújtó, hanem szégyenletes, stigmatizáló betegségként értelmeződik: „a férfi fogalma itt / más dimenziókat nyer. [...] / abszolút természetes: hogy / anyaszült meztelen fekszünk, és óránként igazgatják a véres / hímvesszőket a női alkalmazottak.” (Férfiak, 44.) „kezdődő víziszony, / a szesztrák kiabálása folyton: / inni, férfiak, inni, inni, inni, / napi 3 liter ásványvíz, napi / 5 liter urológiai tea, napi 4 liter / urológiai tea, napi 2,5 liter ásványvíz: / szögek a rózsaszínre duzzadt, bársonyos / hímvessző vérző, roncsosra gyötört csatornájában.” (Sestry nás ošetrujú¹⁴, 42.) A fiziológiai működések megváltozott szabályai a nemiség kérdését problematizálják, és újrafogalmazzák a férfi és nő közötti viszonyt, amely már nem a szexus kölcsönviszonyában, hanem az ápoló és az ápolat hierarchikus, aszimmetrikus viszonyában válik meghatározhatóvá.

Ronald Melzack bizonyította, hogy a fájdalom érzete, mértéke nagymértékben függ a szituációtól, amelyben a fájdalmat kiváltó esemény végbemegy: azokban az élet-

13 SONTAG, *i. m.*, 36.

14 [ápolnak minket a nővérek]

helyzetekben, amelyekben a fájdalmat szorongás kíséri, illetve amelyben lehetőség van kizárólag a fájdalom létrejöttére és természetére koncentrálni, a fájdalomérzet irreális mértékeket ölthet¹⁵. A *Roosevelt* ciklus számos versében a szenvedés halál-félelemhez vezet: „nagyapapa, nagy, / ilyen lehetett meghalni?” (*Graffiti a WC-ben*, 50.); „nem bírom nézni azt a kis öregot a folyosón / a hófehér lábaival, / lóg közöttük a vérrel teli, / ujjnyi vastag »kábel, / rosszul vagyok, ha ránézek, / ő meg fog gyógyulni, én nem.” (*Kábel*, 43.) Az állandósult fájdalom átrendezi az időszerkezetet, a temporalitás is csak a test változásaiban érhető tetten, amely azonban csak a folytonosságot, az idő múlását képes érzékelni, a szinkronlemezek elkülönítésére képtelen. Ezt jelzik a kötetben fellelhető szövegszerű ismétlések: *Az első napok* (11.) egyes szakaszai változatlanul kerülnek át a *Folytatás* (18.) című szövegbe; és ehhez hasonló intertextuális viszony tételeződik *A félelem I. és II.* között (52–53., 57–58.). Az idő meghatározásának igényét mutatja a versek pontos dátumozása, valamint ezt bizonyítják a verscímek is, amelyek gyakran időre való utalást tartalmaznak (*Február 20.*, 12.; *a Tizenegy*, 17.; *a 24 óra mozdulatlanul*, 40.). A betegség ugyanígy rögzíti az én autonómiáját, a test állandó, kényszerű tudatosítása sajátosan képi meg az önazonosságot, és a fájdalomérzet paradox módon az élet egyetlen bizonyítéka lesz, az elmúlása pedig a rutin elvesztését jelenti, hiányérzetet teremt: „nem hihető: egészséges, / egészen hihetetlen szó itt, / nem merem leírni, hogyan / születik. A fájdalmaim / viszont életben tartanak.” (*Kórház*, 46.). „az elviselhetetlen első napok otthon, / fáj a kórház hiánya, szinte fizikai / fájdalmat okoz a fájdalom / lassú alábbhagyása, ijesztő / a sok szenvedésmentes perc.” (*Visszatérés*, 74.)

A harmadik ciklus, a *Varanasí* első verse szintén „belépés-vers”: a repülőút a Marc Augé-i értelemben vett „nem-helyek” fogalmának feleltethető meg¹⁶, olyan elvont közeg, amelyben az egyén a hétköznapi konvenciói nélkül, a saját társadalmi pozíciójának megfelelő viselkedési módokat nélkülözve, egy átmeneti identitást létesíthet: „a repülőgép szárnya már négy órája / folyton eltakarja azt a csíkot ott lent, / a földön, amelyen ha elindultam volna, / sosem értem volna el oda, ahol most ezt írom.” (*A repülőgép*, 79.) A határátlépés ezúttal nem az egészségesek és a bete-

15 Vö. Ronald MELZACK, *A fájdalom rejtélye*, ford. SZABÓ Imre, Bp., Gondolat, 1977, 23–64.

16 Ld. Marc AUGÉ, *Nem-helyek: Bevezetés a szürmodernitás antropológiájába*, Bp., Műcsarnok, 2012, 56–59.

gek világa között történik, hanem a saját kulturális közeg és az egzotikus idegen világ között. A versek színterei itt olyan gazdasági, kulturális, néprajzi, vallási szempontból jellemezhető, „antropológiai helyek”¹⁷, amelyek a közösségük számára jelentéssel, a múlt és a jelen tevékenységei szempontjából értelemmel bírnak, de az idegen, az utazó számára javarészt megfejthetetlen kódokat hordoznak. A versek központi motívuma a halál: a betegséget elzárással társító kultúrából lépünk át egy olyan közegbe, amely számára a halál (és így a betegség is) az élet része: „A halál a test különös képessége, / Amelyet az élet torzít el.” (*India*, 81.) Azonban a nyugati szemlélő számára a halál nem szakralitásában, hanem biológiai tényszerűségében, materialitásában van jelen: a versek plasztikus módon adnak képet a testek destrukciójáról, roncsolódásáról: „a Gangesz vízében lebeg, / és különutakra indul. / Patkányok kapaszkodnak / kétoldalról az úszó / alkarra: integet.” (*Az alkar*, 98.) „mégiscsak szép egy élő folyó / hullaszaga, amikor a vér / gőzölög” (*Az ország*, 90.) „másnap a Gangesz kanyarulatánál / már hússzobrász: partra sodort tehéntetemek / és elszenesedett lábszárcsontok struktúrái.” (*Joviális kompozíció*, 89.) A ciklus így nem a halál misztériumát, hanem a kulturális idegenséget viszi színre: az új közeg leírására nem áll rendelkezésre megfelelő nyelv, és nincs az utazó birtokában olyan szimbolikus kódrendszer, amely alapján értelmezni tudná a rituálékat: „A magyar nyelvben nem találtak ki szavakat Indiára” (*A ghatok*, 105.); „kimondhatatlan érzés fogott el / ezt nem lehet leírni / itt kell lenni és látni kell / visszamentünk az időben kétezer / évet vagy hétezeret / csönd van nyugalom” (*Varanasí, Vishnu Rest House*, 79.). „az a természetes, hogy / nem értjük egymást.” (*Lyuk*, 86.)

KERETJÁTÉK

A kötet versei, a betegség, a fájdalom és a haláltapasztalat dokumentálását végrehajtó, többé-kevésbé lineáris lírai napló az *Utószó* ismerete nélkül is értelmezhető. A poétikai „játék” játszható, de a kötet végén található szöveg – mint egyfajta kiegészítő kaland, pálya vagy melléktábla – részben átalakítja, részben gazdagítja a „játékmenetet”. A Stofko Tamásnak tulajdonított *Utószó* alátámasztja azt az olvasói stratégiát, amit a kötet napló-

17 Ld. AUGÉ, *i. m.*, 29–45.

jellege is indukál, azonban az elsődleges funkciója egy fiktív biografikus keret megteremtése: a könyv megírásának körülményeiről, valamint a szerzőjének a haláláról értesíti az olvasót. Elbeszél egy (részben másoktól hallott) történetet, amely szerint Németh Zoltán különböző szanatóriumi kezelések után, Indiában, Benáreszben (Varanásiban) eltűnt, feltehetőleg meghalt, a keresésére induló Stofko pedig megtalálta és kötetbe szerkesztette a hátrahagyott verseit, amelyek a szanatóriumban, a kórházban, és a kelet-ázsiai, indiai utazása alatt keletkeztek. Állítólag az első két ciklus a szerzői tervnek megfelelően került a kötetbe, a harmadik ciklust azonban saját bevallása szerint Stofko válogatta és helyezte el kronologikusan.

És ezen a ponton Németh Zoltán maximumra járhatja a játékot. Az elveszett kézirat toposzával operáló művek esetében ugyanis az olvasó joggal feltételezheti, hogy a fiktív, narratív keret szerzője valójában nem különbözik a kötet szerzőjétől, hiszen az kiválóan illeszkedik a kötet egészéhez, és ahogy Kukorelly Endre írja, az ilyen koncepció „nagyon-nagyt-akar”: „európai férfi Indiában a helyi viszonyok (kosz, nyüzsgés, baksis) miatt fintorogva, mindhiába keresi (megvilágosult? meghalt?) barátját, viszont a komputereát megtalálva összeállítja hátrahagyott verseit, mindez nettó fikció, utószóban nem kis ismeretterjesztői ambícióval megírva, bizony kemény kiképzés.”¹⁸ A kötet első kritikusi közül jelen tanulmány szerzője¹⁹, és Rácz I. Péter is Talamon Alfonz: *Samuel Borkopf: Barátainnak egy Trianon előtti kocsmásból*²⁰ című, álneven írt művének szereplőjével azonosítja Stofkót: „Mindjárt gyanús volt a Stofko Tamás név, főleg, hogy elsőként Talamon Alfonz és Hajtman Béla társaságában bukkan fel a szövegben. Talamon posztumusz (!) kötetének, a *Samuel Borkopf...*-nak olvasásakor maga a Talamon-monográfiát író Németh veti fel többször is a lehetőséget, miszerint nem kizárt, hogy a talamoni szövegnek létezik egy olyan értelmezői közössége, amely referenciálisan olvassa a művet, mivel ismerik a szövegben szereplő figuráknak ihletet adó valódi alakokat, egy egyetemi baráti kör tagjait. [...] Mindez felveti annak a lehetőségét, hogy a Stofko névvel, ami igencsak hasonlít a Talamonnál szereplő Stofek Tamás nevére, Németh egyrészt a talamoni holdudvarhoz kíván csatlakozni, másrészt önnön megsokszorozásának gesztusával teremt távolságot valós élmény és szövegmény között, meghagyva a referenciális olvasat, Talamonnal is tapasztalható, hatáslehetőségét. Németh Zoltán, halálával kilép Németh Zoltánból, hogy szövegtestbe bújva új életet kezdhessen.”²¹

18 KUKORELLY Endre, (*ESSZÉ40*) „Képtelen megmozdulni a húsom.” = Uő, *Porcelánbolt: Kedvenxcekről*. Olvasókönyv, Bp., Jelenkor, 389.

19 NAGY Csilla, *Míg szét nem írja*, Alföld, 2007/1, 108–111.

20 TALAMON Alfonz, *Samuel Borkopf: Barátainnak egy Trianon előtti kocsmásból*, Pozsony, Kalligram, 2001.

21 RÁ CZ I. Péter, *A játék neve halál*, Litera, 2005. június 1., <https://litera.hu/magazin/kritika/a-jatek-neve-halal.html>

Az *Utószó* tehát nemcsak a kötet paratextusaként vált működőképessé, hanem Németh Zoltán irodalomtörténeti munkásságának kontextusaihoz is illeszkedett, mi több, belépett egy másik – maszkos, álneves – szöveg univerzumba, Talamon Alfonz – Samuel Borkopf világába, ahol történetesen valóban posztumusz került kiadásra az életmű egy része.²² A játék így is működik, akkor is, ha állítólag tévedés: a szerző ugyanis 2015-ben, egy Orcsik Rolandnak adott interjúban azt nyilatkozta, hogy az *Utószó* szerzője valós személy: „Stofko Tamás létező személy (ha szlovák neve lenne, akkor Tomáš Štofko alakban kéne emlegetni), az egyik legjobb barátom, pozsonyi egyetemistaként olyan hatással volt rám, mint talán senki és semmi más (a szépirodalmat kivéve). A 80-as évek végén, 90-es évek elején elbeszélései jelentek meg az Irodalmi Szemlében, zenélt, óriási buliarc volt, a pozsonyi magyar egyetemista körökben akkoriban mindenki ismerte. Bár informatikusnak tanult, cseh irodalommal, buddhizmussal, alternatív életmóddal stb. is foglalkozott. Irtó sokszínű egyéniség volt és maradt a mai napig. És mivel egy buddhista csoporttal bejárta Indiát, sőt indiai szent embereket is fölkerestek, logikusan adódott számomra, hogy ő írja meg az utószót. Elküldtem neki a verseket, vázoltam az egész koncepciót, s ennek alapján írt egy – szerintem kiváló – utószót. Vagyis: létező személyről van szó, ő az utószó írója, nem én.”²³

*

Aki játszik, maga mögött hagyja azokat az egzisztenciális, szociális, biológiai és kazuális viszonyrendszereket, amelyek a világban való létezését eredetileg meghatározzák, és helyette egy alternatív (virtuális) világot akceptál, amelyben megváltoznak a személyiség működésének feltételei, így például a szerep, az interakció, a szabadság, a döntés vagy a tiltás kódjai. A játék permanenciája (a műveletek állandósága és ismételtelhetősége) és variabilitása (a folyamatok stratégiai vagy technikai lépések kombinációján alapuló struktúrája) tartamszerű, szekvencionális temporalitást eredményez: a játékidő véges, a játszma pedig ismételtelhető.

Talán csak a halál képez kivételt.

22 Erre vonatkozóan köszönöm Mizser Attila filológiai észrevételeit.

23 *Lánccsörgetés*, NÉMETH Zoltán és ORCSIK Roland levélinterjúja, Tiszatáj, 2015/10, 40.

N. TÓTH ANIKÓ

BALLAG(J)UNK

Milyen is végigmenni az ajtótól a tanári asztalig utoljára ezek előtt az arcok előtt? Ugyanannyi lépés, vagy a megszokottnál jóval magasabb sarkakon több mozdulat kell a megfelelő pont eléréséig? Észrevegym-e a meglepetést, amit feltehetően rendhagyó külsőm okoz? A frizurám vagy a sminkem felelős-e azért, hogy percekig úgy bámulnak, mint egy idegent?

Milyen legyen a mosolyom? Nyugalmat sugárzó? Bátorítást közvetítő? Pajkos? Izgatott? Elégedett? Gyengéd? Negéd? Angyali? Várakozó? Feszültséget árasztó? Ünneplés? Egyáltalán hogyan tudom végigmosolyogni a teljes programot?

Osztozzak az érzelmeikben? Na de melyekben? Elérzékenyüljek? Szoruljon össze a torkom? Csattanjak ki az örömtől? Rettegjek a megpróbáltatástól? Keseregjek az elsuhanó idő miatt? Dagadjak a büszkeségtől, hogy idáig jutottunk? Hagyjon hidegen a felhajtás? Türelmetlenül várjam, hogy végre vége legyen? A mai napnak? S vele a kínos kamaszkornak?

Milyen hangulatban teljen az utolsó osztályfőnöki óra? Emelkedett? Könnyet fakasztó? Dobjunk be egy kis pátoszt? Tömjük meg inkább humorral? Készítsünk számvetést? Értékeljünk? Kapkodjuk elő a legemlékezetesebb pillanatokot? Hánytor-gassunk fel mulasztásokat? Kacagjunk csínyeken? Tépjünk fel sebeket? Bocsássuk meg a csalásokat? Irgalmazzunk a gonosz kis árulásoknak? Tegyem-e szóvá a megható szerenádöt? Célozzak-e finoman a hajnali részegség okozta pillanatnyi kókadt-ságra? Vetítsük előre bizakodva a sikerekkel kecsegtető jövőt? Ringjon bennünk a remény? Riogassunk-e akadályokkal, kudarcokkal, bukással? Mondjunk köszönetet udvariasságból? Legyünk őszintén hálásak? Zavarjuk le seperc alatt? Eresszük bő lére? Legyünk nagyvonalúak? Ragadjunk le semmiségeknél?

Harmonizál-e a ballagási csokrom a ruhámmal, ha már annyit faggattak a lányok, milyen színben pompázom a nagy napon? Belekomponálták-e a kedvenc virágot? Ki adja át a csokrot? Milyen szavak kíséretében? Csúszkál-e majd idegesítően a tarisznya a vállamon, mint legutóbb? Milyen meglepetés lesz benne a pogácsa, az aprópénz és az osztálynévsor mellett? Nem fogok-e nevelésesen billegni az új cipőmben, s ha mégis, észrevétlen támaszom lehet-e a fiú, akit páromul szemeltem ki?

Megegyeztek-e végre, ki kivel áll párba, s milyen rendben sorakoznak fel? Sürgessem-e az indulást, vagy hagyjak némi időt arra, hogy búcsút vegyenek a padjuktól, a padfirkáktól, a székküktől, a kedvenc ablakuktól, a virágfüzérés táblától, a kopott katedrától, a szemetes környéki falfoltoktól? Firkákon és foltokon túl hagyják-e maguk után valami nyomot a teremben?

Lesz-e levegő az emberi és növényi párakkal telezsúfolt folyosón? Erőltessem-e az éneklést a kielégítő hangzást eredményező hosszú, bár korántsem lelkes gyakorlások után? Vállaljuk-e másfél-két taktusnyi kiábrándító lemaradást a menet eleje és vége között? Nem csuklik-e el a hang a családtagok láttán a megfelelési kényszertől vagy a zavart kuncogástól? Ének híján nem szabadul-e el a vendégek zsvajaja?

Irigykednek-e a folyosó falán függő fáradt tablók öregdiákjai az alattuk frissen vonulókra? Köszöntsem-e a szememmel az ünnepi sorfalat állók között az ismerőseimet, vagy nem kell külön gesztusokat tennem kivételezett helyzetemben? Tudom-e majd szüntelen fegyelmezni az arcizmaimat, hogy az öntudatos hivatalos és hiperaktív amatőr fotósok szüntelen kattintgatásai és a magasba nyújtott telefonok kamerái ne fintort vagy grimaszt örökítsenek meg, hogy majd a ballagási albumot fellapozva ne rajtam derüljenek csemeték és családok?

Hogyan osszam be a búcsúzásra szánt időt a többi tanteremben, hogy az ünnepség kitűzött kezdetére megérkezzünk az udvarra? Szakítsam-e meg a belefeledkező búcsúzkodást, egymás nyakába túl hosszan borulást a barátok között? Vágjak-e a kolléga szavába, ha túlzásba viszi az osztályom dicséretét, vagy bőségesen osztogatja jókívánságait?

Nem történik-e baleset a lépcsőn közlekedve, mint két éve, amikor az egyik lány tússarka beakadt, és kifcamította a bokáját? Nem lesz-e dühös a pár perces késés miatt az igazgató, hogy várakoztatjuk a vendégeket? Működik-e majd a hangosítás? Tűz-e majd a nap a szemünkbe? Melyik ballagó ájul el az izgalomtól, a lilomillattól, a melegtől, a túl szoros ruhájától? Lesz-e, aki feltámogatja?

Vissza tudom-e fogni magam a burjánzó közhelyek, konok képzavarok, elcsépelet idézetek, hatásvadász kijelentések hallatán? Képes vagyok-e figyelmet tanúsítani egy várhatóan különleges szónoklat iránt? El tudom-e hessegetni a témába nem vágó, alkalomhoz nem illő szeszélyes gondolataimat? Megállom-e, hogy válaszoljak a mellettem

álló kolléga fáradhatatlanul ironizáló sugdosására? Ki javára dőlt el a csata a végzősöket búcsúztató osztályok között a szónokot illetően? Nem pityeredik-e el az érzékeny lelkű versmondólány az utolsó iskolai fellépésekor? Megtalálom-e a vigasztalás leghatékonyabb módját, ha nem tudja hozni a saját magától szigorúan elvárt formáját? Nem fújja-e szét a frizurám a hirtelen támadó szél? A végzősök beszédének vajon az a változata hangzik-e el, amit az igazgató cenzúrázott, vagy vakmerően bevállalják az eredeti szabadszájú, vagány verziót, amin két napig dolgozott egy kreatív kis csapat? Zöldbe vált-e az igazgató arca ebben az esetben? Leállítja-e – kisebb botrányt keltve – a koncepciójába nem illeszkedő szöveget? Ha mégsem, milyen következményekre számíthatunk? Hátra kell-e fordulnom, ha a sor közepéről, végéről az elfogadhatónál hangosabb moraj és izgás-mozgás érzékelhető? Hogyan bírom ki, ha a cipőmben kis kavics kerül? Nem felejtettem-e ki valakit a megjutalmazandók listájáról? Méltó elismerést kapnak-e, akik megérdemlik? Elégedettek-e a szülők gyermekük teljesítményével, és az elért eredmények mértékével arányosnak tartják-e a méltatást? Sikerül-e végigénekelni a Gaudeamus mindkét versszakát? Van-e pótlufi arra az esetre, ha valakinek idő előtt kipukkadna vagy elszabadulna? Mivel győzöm meg az ilyennek a tulajdonosát, hogy nem baljós jelről van szó? Miért hagy hidegen a lufik szárnyalása? Hova álljak, amikor a családok, ismerősök, barátok megrohazzák a ballagókat a csokrokkal, ajándékokkal?

Miért érzem elveszettnek magam a kavalkádban?

Ki válik útra belőlem ezzel a huszonzét izgága, reményteli, bájos, undok, okos, felületes, titokzatos, törtető, viháncoló, unalmas, szenvedélyes, akaratgyenge, szorgalmas, kíváncsi, pimasz, tetterre kész, hebeburgya, rest, erősza-kos, félénk, megúsós, kitartó, makacs, céltudatos, elegáns, öntelt, lázadó emberrel?

SZERZŐINK

BOGYÓ NOÉMI (1970, LOSONC) ÍRÓ ■ **CSANDA GÁBOR** (1963, POZSONY) SZERKESZTŐ, KRITIKUS ■ **CSEHY ZOLTÁN** (1973, POZSONY) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ, EGYETEMI OKTATÓ (COMENIUS EGYETEM, POZSONY) ■ **GAZDAG JÓZSEF** (1977, KASSA) ÍRÓ, SZERKESZTŐ ■ **JUHÁSZ TIBOR** (1992, SALGÓTARJÁN) KÖLTŐ, SZERKESZTŐ ■ **KABAI LÓRÁNT** (1977, MISKOLC) KÖLTŐ, KÉPZŐMŰVÉSZ ■ **KOZMÁR KLÁRA** (1993, GALÁNTA) KÖLTŐ ■ **KUKORELLY ENDRE** (1951, BUDAPEST) ÍRÓ, KÖLTŐ ■ **LESI ZOLTÁN** (1982, GYULA) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ ■ **LILL AMÁLIA** (1967) KÉKHARIS ■ **MACSOVSZKY PÉTER** (1966, ÉRSEKÚJVÁR) ÍRÓ, KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ ■ **MIZSER ATTILA** (1975, LOSONC) KÖLTŐ, EGYETEMI OKTATÓ (ESZTERHÁZY KÁROLY EGYETEM, EGER) ■ **N. TÓTH ANIKÓ** (1967, ZSELÉZ) ÍRÓ, EGYETEMI OKTATÓ (NYITRAI KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM) ■ **NAGY CSILLA** (1981, BALASSAGYARMAT) IRODALOMTÖRTÉNÉSZ, KRITIKUS, SZERKESZTŐ ■ **NAGY HAJNAL CSILLA** (1992, LOSONC) KÖLTŐ, ÍRÓ, SZERKESZTŐ ■ **NEMES Z. MÁRIÓ** (1982, AJKA) KÖLTŐ, KRITIKUS, ESZTÉTA ■ **PARTI NAGY LAJOS** (1953, SZEKSZÁRD) KÖLTŐ, DRÁMAÍRÓ, ÍRÓ ■ **PLONICKY TAMÁS** (1990, KIRÁLYHELMEC) ÍRÓ, SZERKESZTŐ ■ **POLGÁR ANIKÓ** (1975, VÁGSÉLLE) KÖLTŐ, MŰFORDÍTÓ, EGYETEMI OKTATÓ (COMENIUS EGYETEM, POZSONY) ■ **SZANISZLÓ TIBOR** (1982, POZSONY) MŰFORDÍTÓ, SZERKESZTŐ ■ **SINISALO, JOHANNA** (1958, SODANKYLÁ) FINN ÍRÓ ■ **TERÉK ANNA** (1984, TOPOLYA) KÖLTŐ, DRÁMAÍRÓ

AZ IRODALMI SZEMLE MEGVÁSÁROLHATÓ

SZLOVÁKIÁBAN

DUNASZERDAHELY – MOLNÁR-KÖNYV (GALÁNTAI ÚT [HYPERNOVA])

KOMÁROM – DIDEROT KÖNYVESBOLT (LÚDPIAC TÉR 4810. / TRŽNÉ NÁMESTIE 4810.)

ÉRSEKÚJVÁR – KULTÚRA KÖNYVESBOLT (MIHÁLY BÁSTYA 4. / MICHALSKÁ BAŠTA 4.)

GALÁNTA – MOLNÁR-KÖNYV (FŐ UTCA 918/2. / HLAVNÁ 918/2. [UNIVERZÁL])

KIRÁLYHELMEC – GERENYI KÖNYVESBOLT (FŐ UTCA 49. / HLAVNÁ 49.)

NAGYKAPOS – MAGYAR KÖNYVESBOLT (FŐ UTCA 21. / HLAVNÁ 21.)

NYITRA – MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK – KÖZÉP-EURÓPAI TANULMÁNYOK KARA. KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM (DRÁŽOVSKÁ 4.)

POZSONY – A POZSONYI MAGYAR INTÉZET KÖNYVTÁRA (VÉDCÖLÖP ÚT 54. / PALISÁDY 54.)

SOMORJA – MOLNÁR-KÖNYV (FŐ ÚT 62. / HLAVNÁ 62. [VÚB MELLETT])

TORNALJA – TOMPA MIHÁLY KÖNYVESBOLT (BÉKE UTCA 17. / MIEROVÁ 17.)

MAGYARORSZÁGON

BUDAPEST – ÍRÓK BOLTJA (ANDRÁSSY ÚT 45., 1061)

ÖNARCKÉP DIÁNAKÉNT, AMINT NŐISÉGEM HIÁNYÁN TŰNÖDÖM,
OLAJ, VÁSZON, 200x160 cm, 2017-2019

FIVE PIECES OF SKIES ARE VISITING CLASSICAL FORMS,
OLAJ, VÁSZON, 40x30 cm, 2016-2018

■ ALAPÍTÁS ÉVE: 1958

■ LXII. ÉVFOLYAM

■ ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:

DOBOS LÁSZLÓ

■ FŐSZERKESZTŐ: **MIZSER ATTILA**

(ATTILA.MIZSER@GMAIL.COM)

■ SZERKESZTŐ:

NAGY CSILLA

(CSILLESTER@GMAIL.COM)

NÉMETH ZOLTÁN

(NEMETX@GMAIL.COM)

■ LAPTERV ÉS TÖRDELÉS:

GYENES GÁBOR, VÁCLAV KINGA

■ KÉPSZERKESZTŐ: **GYENES GÁBOR**

■ KORREKTOR: **SZANISZLÓ TIBOR**

■ FŐMUNKATÁRSÁK:

CSANDA GÁBOR, **GREDEL LAJOS**, N. TÓTH

ANIKÓ, POLGÁR ANIKÓ, TÖZSÉR ÁRPÁD

■ SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

BALÁZS IMRE JÓZSEF, BÁRCZI ZSÓFIA,

DARVASI FERENC, JUHÁSZ TIBOR,

NAGY HAJNAL CSILLA, PLONICKY TAMÁS,

SZALAY ZOLTÁN

■ SZERKESZTŐSÉG:

MADÁCH EGYESÜLET, P.O.BOX 7, 820 11

BRATISLAVA

■ ISSN 1336-5088

■ WEB: WWW.IRODALMISZEMLE.SK

■ FACEBOOK.COM/IRODALMISZEMLE

■ SZERKESZTOSEG.IRODALMISZEMLE@GMAIL.COM

SZÁMUNKAT KALICZKA PATRÍCIA ALKOTÁSAIVAL ILLUSZTRÁLTUK.

KALICZKA PATRÍCIA 1988-ban született Balassagyarmaton. 2007 és 2013 között a Magyar Képzőművészeti Egyetem festő szakán, 2011-ben a a Lisszaboni Egyetem Képzőművészeti Karán tanult. Rudnay Gyula művészeti ösztöndíjas (2018), Derkovits Gyula képzőművészeti ösztöndíjas (2014, 2016, 2017), Gruber Béla-díjas (2013). Művei számos egyéni és csoportos kiállításon szerepeltek, többek között Budapesten, Berlinben, Bécsben és Londonban. Érdeklődése középpontjában az ember és a kozmosz kapcsolata áll. A mikro- és a makrokozmosz egymásban való tükröződése, az energia és anyag mibenléte, az érzelem és gondolat természete és működési mechanizmusai, transzcendencia és tudomány szerepei, a holisztikus és a materialisztikus világnézet viszonyának vizsgálata foglalkoztatja. Vásznait a hátterek és a figura kapcsolata dominálja, mely kiegészül expresszív gesztusok, naturalisztikus részletek, elmosott kollázsok, vad kompozíciós kivágások, parafrázisok, mitológiai jelenetek és a befogadót szándékosan hiányérzetben hagyó szimbólumok használatával. Kollázszerű képtereinek szembetűnő vonása a különböző stílusokhoz kötött anyag, szín és kompozíciós gyakorlatok egy művön belül történő alkalmazása.

A CÍMLAPON: SELF PORTRAIT AS A DOCTOR FROM VARIOUS AGES, OLAJ, MŰANYAG PANEL, 32x25 cm, 2019

A HÁTLAGON: SELF-PORTRAIT WITH LAMBDA AND MISTLETOE, OLAJ, VÁSZN, 100x80 cm, 2019

